

2 mart 1970

22

EMEK

9 YASINDA

HÜKÜMET BUHRANI VE ÖTESİ

SADUN AREN

1970 Bütçesinin tümü üzerinde Millet Meclisinde yapılan müzakereler tamamlanıp maddelere geçilmesi oylandığı zaman, 41 Adalet Partili milletvekilinin de, muhalefetle birlikte olumsuz oy kullanması sonucu Bütçe red edilmiş ve Hükümet istifa etmek zorunda kalmıştı. Böylece, çok partili siyasî hayatın başladığı 1945 yılından beri, ilk defa olarak ciddi bir Hükümet buhranı ile karşılaşmış bulunmaktayız.

Meseleyi iktidar partisine mensup 41 milletvekilinin, çeşitli nedenlerle hükümete ve özellikle parti başkanları ve Başbakan Demirel'e karşı çıkmalarından ibaret basit bir olay gibi görmek ilk bakışta mümkündür. Söz konusu 41 kişinin siyasî çizgileri bakımından homojen bir kitle teşkil etmedikleri vakıası böyle basit bir görüşün kanıtı olarak öne sürülebilir. Gerçekten, bu 41 kişi içinde birbirleriyle bağdaşmayacak birçok tipler vardır. Ancak bu günkü hükümet buhranı küçük grubun kişisel tutumlarına, kızgınlık ve kırılganlıklarına bağlayan böyle bir görüş çok yüzeysel bir görüştür. Olay, bu basit görüntüsü altında temelli bir nedenden kaynaklanmaktadır. Bu temel neden, en kısa ifadesiyle, **politik üst yapının değişmiş olan alt yapıya intibak zorunludur.**

Bilindiği gibi, Türkiye uzun bir zamandan beri kapitalist gelişme süreci içindedir. Bu süreç, özellikle 1950 den beri hızlanmıştır. Buna paralel olarak memleketin üretim ilişkilerinde ve sınıfsal yapısında da değişmeler olmuştur. Bugün memleketin gerek genel iktisadî kalkınma seviyesi, gerek sosyal sınıfların durumu, örneğin 20 sene evvelkinden önemli ölçülerde farklıdır. Bu fark, esas itibarıyla, bir taraftan büyük sermayedar sınıfların, diğer taraftan da işçi sınıfının güçlenmesine karşılık, küçük burjuvazinin zayıflaması şeklinde olmuştur.

Ancak ne varki, alt yapıdaki bu değişme politik üst yapıya yeterince yansımamıştır. Gerçekten, bilindiği gibi, Adalet Partisi kendinden evvelki

Demokrat Partiyi aynen taklit etmiş, onun sloganlarını, onun taktiklerini ve onun dayandığı kişileri ve kurumları, hatta daha da mubalağalı bir şekilde, benimsemiştir. Adalet Partisi genel başkanı Demirel'in camilerde namaz kılarak çekilen resimlerinin gazetelelerinde yayınlanması, bayram gazetelelerinde inşaallahlı, maşallahlı makaleler yazması ve böyle bunun tezahür şekilleridir.

Oysa biliyoruz ki, Demokrat Parti gibi Adalet Partisi'nde esas itibarıyla, büyük burjuvazinin Partisidir ve onun çıkarlarını ve ideolojisini temsil eder. Bundan ötürü Adalet Partisinin küçük burjuvaziye ve hele onun «taşra eşrafı» diyebileceğimiz kesimine ve bu kesimin gerici ideolojisine hiçbir bağlılığı yoktur; çünkü, taşra eşrafı, büyük sermayenin gelişmesine engel olan bir sınıftır.

Büyük burjuvazinin taşra eşrafını ve onun ideolojisini benimser görünmesinin nedeni, bu sınıfın büyük oy gücü olduğu ve oyları kontrol ettiği faraziyesine dayanmaktadır. Oysa yukarıda değinmiş olduğumuz gibi, bu faraziye taşra eşrafı üzerindeki ekonomik egemenliğini son yıllarda pekiştirmiş ve bunların politik desteğini, taviz vermeğe lüzum kalmadan sağlayabilecek bir duruma gelmiştir.

Kaldı ki, büyük burjuvazinin geri sınıflarla kurmuş olduğu ittifakın bir ürünü olan dinî istismar ve lâikliğe aykırı akımlar, A.P. nin gerçek hüviyeti meydana çıkınca, bu partiye karşı da harekete geçmeğe başlamıştır. Gerçekten, hatırlanacağı üzere, lâikliğe aykırı akımlar, son seçimlerde, Millî Nizam Partisi adını alan Erbakan hareketini desteklemişler ve Adalet Partisine karşı bir tavır almışlardır.

Ayrıca, memleketin siyasî kaderini tayinde daima önemli bir ağırlığı olmuş olan ve bunu hâlâ da muhafaza eden asker-sivil-aydın tabakalar, laikliğe aykırı akımların Hükümetten destek görmesinden büyük tedirginlik duymuşlar ve bunu çeşitli vesilelerle de belli etmişlerdir. Hükümet, bu tabakaların laiklik konusundaki hassasiyet ve tedirginliklerini de he-

saba katmak zorunluğunu duymuştur.

İşte bütün bu nedenlerle Adalet Partisi gerici sınıf ve akımlara karşı bir tavır almak ve değişmiş olan alt yapıya uygun bir siyasî parti haline gelmek lüzumunu duymuş, bu yönde hareket etmeye itilmiştir. Böyle bir yeni hareket, AP nin somut şartları içinde, ancak, parti içindeki «aşırı» sağcı ve gerici akımların temsilcisi olan yada öyle bilinen kimselere karşı çıkmak, onlara dirsek çevirmek şeklinde olabilirdi. Nitekim böyle olmuştur. Demirel, seçimden sonraki Hükümete, daha evvelki Hükümette bulunan fakat «sağcı», gerici taminan arkadaşlarını almamıştır. Daha sonra, «dosyalı muhalefet» adı altında yeni A.P. yönetimine karşı çıkan aynı nitelikteki birkaç parlamenter partiden ihraç edilmiştir. Bunun üzerine, Parti içinde Hükümet buhranına sebep olan muhalefet meydana gelmiştir.

Demirel ve yakın arkadaşları, belki, giriştikleri hareketin Hükümetin düşmesine sebep olacak kadar büyük bir muhalefetle karşılaşacağını hesap edememişlerdir. Fakat yaptıkları işi mutlaka bilerek ve hesaplayarak yapmışlardır.

Hükümet buhranı önümüzdeki günlerde şu yada bu şekilde çözümlenecektir. Muhakkak olan bu çözümün 41 lere taviz vermeden gerçekleşeceğidir. Bundan ötürü bizim için önemli olan husus, buhranın nasıl çözümleneceği değil, fakat bu çözümün memleketin sosyal ve siyasal hayatına getireceği değişikliktir. **Bu değişiklik, buhranın çıkış nedenine uygun olarak, mevcut kapitalist gelişme düzeyinin gerisinde kalmış olan siyasî hayatı bu düzeye intibak ettirmek yönünde olacaktır.** Somutta bu değişiklik, esas itibarıyla, gerici çevre kınılması şeklinde olacaktır. Böylece, hem büyük burjuvazinin çıkarları kendi saflarından bir muhalefetle karşılaşmadan savunulabilecek, hem de asker-sivil aydın tabakaların elinden muhalefetlerinin en önemli bir unsuru alınmış olacaktır.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, ticaret, sanayi ve tarım burjuvazisinin

GELECEK BİZİMDİR

PARTİMİZİN KURULUŞUNUN 9. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA GENEL BAŞKAN YILDIZ AŞAĞIDAKİ MESAJI YAYINLAMIŞTIR.

sınıfsal iktidarlarını yürütebilmek için küçük burjuvaziye, özellikle taşra eşrafına taviz vermek zorunluğu kalmamıştır. Aynı nedenlerle, oy almak için din istismarcılığı yapmak ve bunun tüccarlarını beslemek ve desteklemek zorunluğu da önemini gittikçe kaybetmektedir.

Demek oluyor ki önümüzdeki devrede memleketteki kapitalist gelişme, kendisine daha uygun, yani daha ilerici bir sosyal ve politik ortam içinde yürütülecektir. (Diğer bir deyimle demokratik devrim biraz daha gelişecektir). Bu zaten zorunlu bir altyapı-üst-yapı ilişkisidir. Ancak ne varki, Hükümet buhranı bu ilişkinin gerektirdiği infibakı çabuklaştıracaktır.

Hükümet buhranı ile ilgili olarak yaptığımız bu tahlilin sosyalist hareket bakımından önemi şudur : Türkiye'yi de etkisine alacak önemli dış olaylar hesap dışı bırakılırsa, memleketimiz önümüzdeki devrede gerek ekonomik gerekse sosyal ve siyasal yönlerden, yavaşta olsa, devamlı bir gelişme gösterecektir. Sosyalist hareketin taktik ve stratejisinin de bu perspektife göre ayarlanması lâzımdır.

Son olarak şuna da değinmek isteriz : Memleketimizin önümüzdeki dönemde devamlı bir gelişme göstereceği şeklindeki teğhisten, Türkiye'de sosyalizmin gelişme şansı olmadığı sonucu katıyen çıkarılmamalıdır. Böyle bir düşünce, sosyalizmin sadece fıkarcılıktan, ezilmişlikten kaynaklandığı şeklindeki sakat bir görüşe dayanır. Oysa, sosyalizm, tarihi bir vaka olarak ta, ekonomik ve sosyal gelişmenin bir ürünüdür.

Gelişme gelişmeli bir olaydır. Bir yanıyla günlük ihtiyaçlarını gidererek işçi ve diğer emekçi sınıfları susturur, fakat diğer yanıyla da onları uyarak, ihtiyaçlarını arttırarak tatminsizliklerini çoğaltır. Bundan ötürüdür ki, ekonomik gelişme, esas itibarıyla sosyalizmi teşvik eden bir olaydır. Zaten sosyalizmin kaçınılmazlığı da bu gerçekte yatmaktadır.

«Bugün Türkiye İşçi Partisi, kuruluşunun 9. yılını tamamlamış bulunuyor. Partinin kuruluş beyannamesini resmi makamlara verdiğimizden bu yana tam 9 yıl geçti. Çetin ve o ölçüde şerefli bir mücadele ile geçen 9 yıl. Türlü mihnet, meşakkat, işten çıkarılmalar, tehditler, tezyirler, iftiralar, taşh-sopah saldırılar, hapisler ve nihayet ölümlerle yüklü bir 9 yıl. Bu vesileyle mücadelemizin ön safında hertürlü fedakarlık ve feragat içinde kahramanca döğüşen, ölümlü göze alan militan partili kardeşlerimi takdir ve şükranla anarım.

Yıldönümleri, genellikle geçmiş dönemin toplu bir muhasebesini yapmak için fırsat teşkil eder. Bugün geriye, kuruluşumuzdan bugüne doğru topluca bakışımızda erişilen mesafe, aşılın engeller gerçekten büyüktür; İleriye güvenle, inançla bakmamıza yeterlidir.

Bugün geniş çapta yankılanan, kolaylıkla tartışılıp savunulan hayati önemde sorunları ilk olarak Partimiz ortaya atmış ve ilk buzları çözmüştür. Türkiye'nin yeniden emperyalizmin ağına düşmüş olduğu gerçeğini ve bunun yapısal ve sınıfsal nedenlerini Türkiye İşçi Partisi cesaretle ortaya koymuş ve anti-emperyalist mücadelenin yalnız askeri ve siyasal alanlarda değil, ekonomik alanda da zafere ulaşmaya kadar sürdürülmesi gerektiğini Türkiye İşçi Partisi belirtmiştir. Ayrıca anti-emperyalist mücadeleyi genel ve yuvarlak tanımlamalardan kurtararak, hasmın adını koymuş, emperyalizme karşı mücadelenin öncelikle Amerika'ya karşı bir mücadele olduğu üzerinde ısrar etmiştir. NATO andlaşması, ikili anlaşmalar, NATO ve Amerikan üsleri konularının, milli bağımsızlığımız, egemenlik haklarımız, milli ekonominin gelişmesi açılarından taşıdıkları bütün tehlikeleri ayrıntılarıyla ortaya dökmüş, bu sorunların memleket kamu oyuna malolmasını sağlamıştır. Türkiye'de anti-emperyalist mücadele, Amerika'ya karşı direniş hareketleri, Türkiye İşçi Partisinin bu sağlam ve cesur tutumunun sağladığı imkân ve garanti altında genişleyip gelişebilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi, bu 9 yıl boyunca anti-emperyalist mücadelenin yanı sıra, Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanması, anti-demokratik kanunların, kısıtlamaların kaldırılması, fikir ve söz özgürlüğünün gerçekleştirilmesi mücadelesini de aynı ısrar ve cesaretle sürdürdü. Çünkü Anayasaların getirdikleri hak ve hürriyetler, toplumda bu hak ve hürriyetlere sahip çıkan ve uygulanması mücadelesini veren güçler bulunduğu takdirde ve o ölçüde kâğıt üstünde kalmaktan çıkıp, uygulamaya yansıyabilir. Türkiye İşçi Partisi bu çok önemli tarihsel görevi gördü ve görmeye devam ediyor.

Ayrıca Anayasa hak ve hürriyetlerinin eksiksiz, tastamam uygulanması, işçi ve emekçi sınıflarımızı sosyalizm düzeyinde bilinçlendirmek, sosyalizm doğrultusunda mücadeleye sokmak ve iktidara, devlet yönetimine hazırlamak imkânını bize vermektedir ve Türkiye İşçi Partisi bunu yapmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi, kapitalizmin bugünkü aşamasında anti-emperyalist ve sosyalist mücadelenin birbirinden ayrılmıyacağı, bunların bir madalyonun iki yüzü gibi olduğu gerçeğini de ilk defa gözler önüne serdi. Gerçekten Türkiye'de kapitalizm, az gelişmiş bir çizgide, büyük ölçüde ticari kapitalizm aşamasında bulunduğundan ve bu kapitalist sistem ve onun egemen sınıfı burjuvazi ancak emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalizmiyle bütünleşerek ayakta durabildiğinden, anti-emperyalist mücadele ile sosyalizm için mücadele iç içe geçmiş bir şekilde, aynı hareketin iki yüzü olarak yürütülebilir ve Partimizce böyle yürütüldü.

Anti - emperyalist mücadele, sosyalizm için mücadeleyi yürüten işçi sınıfımızla, onun müttefiki emekçi sınıflardan daha geniş bir toplumsal güçler yelpazesini kapsar. Ama anti-emperyalist mücadelenin, milli bağımsızlığımızı ve egemenliğimizi bir daha asla yitirmemek üzere, kesin başarıya ulaşması, iktidarın sınıf muhtevasının değişmesine, burjuva sınıfının iktidarı yerine işçi ve emekçi sınıflar iktidarının gerçekleşmesine bağlıdır. Bunun için de geniş cepheli anti-emperyalist mücadelenin mihveri, itici gücü ve öncüsü işçi sınıfının ve emekçi sınıfların bilinçli, örgütlü, disiplinli sosyalist hareketi olmak zorundadır. Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfımızın ve emekçi halk kitlelerinin sosyalist hareketin biricik siyasal örgütü olarak bu görevini şerefle yerine getirmiştir ;getirmektedir.

Bugün egemen sınıflar ve onların partileri, işçi ve emekçi sınıflarımızın sosyalist hareketine, Partisine karşı ittifak kurmaya, daha doğrusu mevcut ittifaklarını pekiştirmeye yönelmektedirler. Fakat bütün bunlar neticesiz kalmaya mahkumdur. Sosyalizm doğrultusundaki tarihsel akışı tersine döndürmek mümkün değildir. Merkezinde Partimizin şerefli yerini işgal ettiği Türkiye sosyalist hareketi gelişmekte; büyümektedir.

İşçi sınıfımız bilinçlenmekte, gittikçe daha geniş emekçi kitleler sosyalist hareketin saflarına katılmaktadır. Gerek dış, gerek iç mücadelesiyle arınan Partimiz, sosyalist hareketin öncüsü olarak görevinin başındadır.

Türkiye sosyalist hareketi mutlaka zafere ulaşacaktır. İşçi sınıfımız ve onun bilinçli öncülüğünde emekçi halk kitleleri tam bağımsız ve sosyalist Türkiye'yi kendi elleriyle mutlaka kuracaktır.

İleriye güvenle bakabiliriz. Yarının güzel, aydınlık, refah günleri bizindir; biz işçilerin ve emekçilerindir.»

«İTİRAZ...»

KENAN SOMER

OYUNUN KURALI

FORUM, 16 Şubat 1970 tarihli 374. sayısından itibaren, dergi adına yazılan «doğrultu» da açıklandığına göre, «sosyalist bir dergi niteliğine kavuşmuş» olarak, «Bilim ve Devrim için dogmalara «hayır» diyenlerin dergisi» olarak çıkıyor. Forum'u yeni baştan yayın hayatımıza kazandıran arkadaşlar, Türkiye'nin kendine özgü sorunlarını «kargılarındaki» dogmacılarla, «kadro» cularla, sol bürokratlarla olduğu gibi, kendi aralarında, kendi arkadaşlarıyla da tartışmak istediklerini söylüyorlar. Bu ekip adına, «itiraz» in sihirli gücüne, ve yeni dünyayı «evet» diyenlerin değil, «hayır» diyenlerin kurduğuna inanmışları açıklamıyor. Revizyonculuğun da, dogmacılığın da tehlikelerine işaret edilen yazıda, Forum'un yeni doğrultusunun ege-men niteliğinin «dogmacılığa karşı» olduğunun belirtilmesine çalışılıyor.

Ashında dogmacılığa da, revizyonculuğa da karşı olduğunu söylemeyen bir «sosyalist» dergi, herhalde kolay kolay bulunamaz. Bu konuda, Forum'un dogmacı, «kadro» cu, sol bürokrat olarak nitelediği kimseler de, her kimlerse, dogmacılığa da, revizyonculuğa da karşı olduklarını söylemekte, herhalde Forum'dan geri kalmazlar. Bu böyle olduğuna, ama gene de, revizyonculuğun olsun, dogmacılığın olsun, tehlikelerinden, dahası, somut sonuçlarından durmadan ve herkes tarafından sözedildiğine göre, revizyonculuğa ve dogmacılığa karşı olduğunu söylemekle, revizyonculuğa ve dogmacılığa gerçekten karşı olmak arasında esassı bir fark olduğu anlaşılıyor. Bu farkı, yeni Forum'da da görmek mümkündür sanıyorum. Bu bakıma, Forum'a bazı «itiraz» larım olacak. Ama bu işi, itirazımın sihirli gücüne inanarak yapmadığımı da hemen belirtmeliyim.

DOGMATİZM NEDİR?

Nedir bu sosyalist teorinin gelişmesine engel olan, Forum'un «doğrultu» sun-da, cenderesinden kurtulma çabalarını gittikçe hızlandığı söylenen dogmatizm? Burada, Lucien Sève'in, «dogmatizm üzerine düşünceler» başlıklı uzunca bir incelemesinden çevirip, aylık Sosyal Adalet dergisinin eylül-1965 tarihli 18. sayısında yayınladığım bazı parçalar geliyor aklıma. Dogma kavramı ile «değişmez ilke»

kavramını bir tutmak yönünde edinilmiş bulunan bir alışkanlığı eleştiren Sève, dogmanın ashında değişmeyen birşey demek değil, keyfe bağlı olarak kararlaştırılmış ve tartışmasız kabul edilmesi istenmiş bir şey demek olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Bunun böyle olduğunu tanımlamak için de, Alman ideolojisi'nde : «Hareket noktamız, keyfe bağlı olarak kararlaştırılmış temeller, dogmalar değildir, gerçek temellerdir.» diyen Marx'ı tanık gösteriyordu. Yani bir dogmanın temel niteliği değişmez olması değil, bilimsel dışı olmasıydı. Çünkü kişi, gene de dogmatik kalarak, dogmalarını pek ala değiştirebilirdi. Dogmatizme özgü olan şey, dogmalarını bilimin öğrettiklerine ve nesnel gerçeklere göre değil, kendi paşa gönlüne, öznel yakınlık ve çıkarlarına göre tutması, ya da değiştirmesiydi. Nerede ideoloji bilimin ayağını kaydırmışsa orada dogmatizm vardı. Lucien Sève şöyle yazıyordu : «Eğer dogmatizm, aşırı bir biçimde, sadece vaktiyle bulunmuş doğrulara donup kalmış bir bağlılıkla bir tutulursa (yani dogmatizmin özü, onun sadece bir tek belirtisiyle tanımlanmak istenirse-K.S.), dogmatizme karşı savaş, otuz-kırk yıl önce yapılan ya da söylenen herşeyin zorunlu olarak eskimiş, aşımış ve doğruluğunu yitirmiş olduğu kanısını uyandırarak, revizyonist eğilimleri güçlendirme tehlikesini doğurabilir.»

Ve dogmatizme karşı savaşın asıl hedefinin, geçerliliğini koruyan, daima geçerlikte bulunan eski ilkelere sadakat değil, deneylere sadakatsizlik olduğunu belirtmeğe çalışan Sève, söylediklerini şöyle özetliyordu :

«Dogmatizm, kendini sadece iyi bilinen bir yönüyle, yani deneysel verilere dayanarak gözden geçirilmesi gereken şeyleri gözden geçirmede yeteneksizlik ya da isteksizlik olarak göstermez. Bir de belki o kadar tanınmayan bir yönüyle, yani gözden geçirilmesi için hiçbir geçerli sebep bulunmayan şeyleri, camının istediği şekilde gözden geçirme biçiminde gösterir. Dogmatizm, dondurucu olduğu kadar, değiştiricidir de.»

Lucien Sève'in «dogmatizm üzerine düşünceler» i akılda tutulursa, dogmatizmle revizyonizmin, öyle söylendiği gibi, ashında birbirine karşı şeyler olmadıkları iyi anlaşılır. Dogmatizmin de, revizyonizmin de gerçek kargısı, Sève'in deyişiyle, «düşünce ve uygulamamız sürekli diyalektiktir; eylemden doğan ve eylem için yapılan, hem yeni gerçeklere açığı, hem de denenmiş ilkelere sıkı sıkıya bağlılığı içeren, canlı, diri marksist bilimdir.»

Buradan, «yabancılaşma» hikâyesine, bu hikâyenin marksist teori içindeki yeri meselesine geçmek istiyorum.

YABANCILAŞMA HİKAYESİ

Hegel, Feuerbach ve Marx üçlüsü içinde gelişen konusunu şimdilik bir yana bırakırsak, bu hikâye, ashında gelip bir tek cümlede düğümlenir : Sosyalizmin gerçekleştirilmesi gereken şey, yabancılaşmalarından kurtulmuş insandır. Forum'un kavuştuğu ya da kavuşmağa çalıştığı sosyalist nitelik de, Sayın Mehmet Ali Aybar'ın «Yollar ve Modeller» başlıklı yazısındaki : «... insanın tüm yabancılaşmalardan kurtulması demek olan sosyalizm...» cümlecğine ve yazının bütününe bakılırsa, ayrıca sayın Aybar'ın dergi içindeki merkezi önemi ve taşıdığı kişisel değer gözönünde tutulursa, bu anlayışa bağlı görünüyor.

Ben yabancılaşma hikâyesinin gelip düğümlendiğini söylediğim cümledeki insan terimini özellikle tekil halde kullan-dım. Aynı terimin sayın Aybar'ın cümleciğindeki tekil kullanımının da tesadüfi bir şey olmadığı kamımdayım. Bunun ne anlama geldiğini birazdan göreceğiz.

Ama baştan başlamış olmak için, burada sözü edilen yabancılaşma kavramının, ashında doğrudan doğruya «Genç Marx» a, özellikle Marx'ın 1844 El-yazmaları'na bağlandığını hatırlamamız gerekiyor. Bu 44 El-yazmaları'nın temel kavramı, yabancılaşma kavramıdır. Ne var ki, Sève'in «dogmatizm üzerine» yazdıklarını düşünerek söylüyorum, yabancılaşma kavramı, teorik, yani bilimsel bir kavram değil, ideolojik bir kavramdır. Yabancılaşma kavramı ekseninde geliştirilen bir tahlil girişiminde ise, daha için başından, ideolojik bilimin ayağını kaydırmış demektir.

Tanık gösterelim. Althusser, EMEK'in 4. sayısında «Marksist İlkeleri Nerede Bulacağız?» başlığı ile çevirisi yayınlanan bir yazısında, bu konuda şöyle yazıyordu : «Kapital'in kavramsal sisteminin, Marx'ın o gençlik yapıtı olan 44 El-yazmaları'nı kavramsal sistemi üzerine uygulamasıyla, iki metin arasında varolan teorik kopma belirli bir hale gelir : Böylece, (Kapital'de bulunan) «ücretli çalışma» kavramının, (44 El-yazmaları'nda bulunan) «yabancılaşmış çalışma» kavramı üzerine uygulanmasıyla, «Yabancılaşmış çalışma» kavramının, dolayısıyla bu kavrama destek olan «yabancılaşma» kavramının, ideolojik, bilimsel-olmayan karakteri ortaya çıkar.»

Marksist teorinin bilimsel niteliğini korumak ve geliştirmek için, bunun ideolojik kavramlardan arındırılması gerektiğini savunan Fransız iktisatçı Jesus Ibarrola, «Yabancılaşma, Emek-değer teorisi ve Fetişizm» başlıklı yazısında, yabancılaşma kavramının marksist ekonomi politikteki yerini tartışarak, bu kavramın teorik değil, ideolojik bir kavram olduğunu gösteriyordu. Ibarrola'nın kandırıcı tanımlaması içinde vardı sonuçlardan bir iki örnek vereyim :

«Bundan ötürü, yabancılaşmış çalışma, bilimsel bir ekonomik kategori değildir ve olamaz. Aslında meta değeri, çalışmanın karakteriyle, yani onun yabancılaşmış olup olmamasıyla değil, çalışmanın büyüklüğü (süresi), yoğunluğu ve niteliğiyle belirlenir. Yabancılaşmış çalışma teorisyle, artı-değerin meydana gelişini bilimsel olarak açıklamak, yani kapitalist üretim biçiminin temel kanununu ortaya çıkarmak imkânsızdır.» (Marksist Açısından Ekonomi Politik, Yabancılaşma ve Hümanizm, Ser Yayınları, Ankara 1969, S. 87).

«Bu durumda, yabancılaşmış çalışma teorisinin, marksizmi bir çıkmaza sokma tehlikesi taşıdığını görmek kolaydır. Bundan ötürü, şimdilerde bazı marksistlerin araştırmalarını bu yönde geliştirmelerinin nedenini anlamak güçtür.» a.g.e., S. 88)

«Bu terimi ekonomik tahlillerde kullanmamak gerekir; çünkü sadece karışıklık getirebilir; çünkü sadece, bilim zararına, ideolojiyi yayabilir.» (a.g.e., S. 99)

Aynı konu üzerinde, gene iktisadi açıdan, Bettelheim da durmuştur. Bettelheim, «Bir Sosyalizme Geçiş Ekonomi Politik Teorisinin Hazırlanmasıyla İlgili Başlıca Teorik Sorunlar» üzerinde tartışırken, şöyle yazıyordu : «Ekonomik ve Filozofik El-yazmaları (yani 1844 El-yazmaları - K.S.), sadece leninist olmaktan marksist olmak isteyen birçok müellifin dayanak noktası olmakla kalmaz; ayrıca, bizzat Marx'ın eserinde de bir çeşit ayırım-çizgisi teşkil eder» (Azgelişmiş Ülkelerde Sosyalizmin Kuruluşu-Geçiş Ekonomisi Sorunları, Uğural Yayınevi, İstanbul 1967, S. 36).

Bettelheim'in bu yargısı, ekonomi politik alanında, konuya kesin bir açıklık getirmektedir sanıyorum.

FELSEFE ALANINDA

Bizzat Marx'ın eserlerindeki ayrışmazlığına gelince, bu konuda gene ALTHUSSER'e dönmemek uygun olur. Yukarıda sözli geçen «Marksist İlkeleri Nerede Bulacağız?» başlıklı çeviriyi sunmak için yazdığım ve gene EMEK'in 4. sayısında yayınlanan «Neden Althusser?» başlıklı notta da belirttiğim gibi, «Genç» Marx'ın düşüncesinde «maksızın öncesi» bir karakterin egemen bulunduğunu iddia eden filozof, Sayın Aybar'ın adı geçen yazısına eklediği küçük bibliyografyada kaynak gösterdiği Pour Marx adlı kitabının ön-sözünde (Pour Marx, Oujour'd'hui, II s. 26-27), Marx'ın yapıtını dört döneme ayırır : 1) Gençlik Yapıtları (1840-1844). Doktora tezinden 1844 El-yazmaları'na kadar uzanan bu dönem Kutsal Aile'yi de kapsamaktadır. 2) Kopuk Yapıtları (1845) Marx'ın yapıtında ideolojik ile bilimsel arasındaki ayrımı belirleyen bu dönem, Feurbach üzerine Tezler ile Alman

ideolojisi'ni içine alır. 3) Olgunlaşma Yapıtları (1845-1857). Bu dönemdeki yapıtlar arasında, Marx'taki teorik olgunlaşmanın ürünü olan Komünist bildirisi; Felsefenin Sefaleti; Ücret, Fiyat ve Kâr... gibi yapıtlar bulunur. 4) Olgunluk Yapıtları (1857-1883) Ekonomi Politikin Eleştirisi-ne Katkı ve Kapital gibi yapıtlar bu dönemin ürünüdür. Althusser, gerek Pour Marx'taki çalışmalarının ifadesi olan bu sınıflamada, gerekse ondan sonraki bütün teorik çalışmalarında, «Genç» ve «Olgun» Marx arasındaki - özellikle yabancılaşma kavramına marksist teori içinde bir «orta direk» değeri veren kişiler tarafından savunulan - «bütünlük» iddiasına «Genç» Marx'ın henüz marksist sayılamayacağı iddiasıyla karşı çıkmaktadır.

Bu iddia, sayın Aybar'ın büyük bir önem verdiğini sandığım bir başka Fransız marksisti olan Emile Bottigelli tarafından da paylaşılmaktadır. Örneğin Bottigelli'de Alman İdeolojisi'nin Marx'ın daha önceki düşüncesi, ve bu düşüncesinin büyük bir kısmı itibariyle çıkmış bulunduğu klasik felsefeyle hakiki bir kopuşu teşkil ettiği kanısındadır. (Genèse du Socialisme Scientifique, Éditions Sociales, Paris 1967, S. 171 - Bu kitabın çevirisi yakında «Bilimsel Sosyalizmin Doğuşu» adıyla yayınlanacaktır).

Bottigelli'ye göre : «Marx, El-yazmaları döneminde, hatta Kutsal Aile'de, Komünizmde yabancılaşmanın sonunu, bütün insanların kurtuluşunu görüyordu. O dönemde komünizmin zorunluluğu, özellikle teorik bir gerekliliğin sonucuydu : İnsanın gerçek tabiatını gerçekleştirmek... (Ama) Marx'ın (Alman İdeolojisi'ndeki) yeni tanımlamasından çıkan tarihi Perspektif içinde işler hissedilir derecede değişir.» (a.g.e., S. 184). «Marx ve Engels'in (Alman İdeolojisi'nde) iş bölümüne verdikleri önem yeni bir şeydir. Bu önem, daha önceki felsefi soyutlamalardan kurtulmak için girişilmiş ciddi bir çabayı gösterir. Bu kavramı, somut, açık, insanların üretken faaliyetine doğrudan doğruya bağlı, ve tamamen felsefi (klasik Alman felsefesi anlamında - K.S.) bir kavram olan yabancılaşma kavramının yerini alan bir kavramdır. Marx, ürünün emekçiye yabancı ve onu yabancılaşma olarak kendi egemenliği altına alan bir şey haline dönüşümünü açıklarken, açıklayıcı olmaktan çok tasvir edici bir değere sahip bulunan hegelci kökenli bir kavramdan yararlanıyordu. Marx, çağdaşlarımızın aşına olduğu (ve çağdaş felsefenin bizi yeniden aşına kıldığı) bir terimle insani faaliyetin tabiatında bulunduğu sanılan bir olayı belirliyordu. İnsani faaliyetin nesnelleştirilmesi, hangi nedenlerle bu güce sahip olabiliyordu? Yabancılaşma kavramı bunu açıklamıyor, olguyu tesbit etmekten başka bir şey yapmıyordu... İktisadi ve toplumsal sonuçları uzun bir tanımlamaya ihtiyaç hissettirmeyen iş-bölümüyle durum değişir.

İş-bölümü nedeniyle insani topluma insana doğal bir veri, onu egemenliği altına alan, ve insanın iradesi işe hiç karışmadan, kader tarafından içine konduğu bir güç olarak görünür. İnsanların karşılıklı-eyleminden doğmuş ve onların üretim güçlerini (üretkenliklerini - K.S.) çoğaltan, insani faaliyet diyalektiğinin sonucu olan bu iş-bölümü, filozofların yabancılaşma adını verdikleri şeyin hakiki nedenidir» (a.g.e., S. 191).

Alman ideolojisi'nde, Marx ve Engels'in insan'dan değil, büyük bir özenle, daima insanlardan söz ettiklerini, ve bunun asla bir dil oyunu olmadığını belirten Bottigelli şöyle yazıyor : «Her teorisinde, düşüncesinin kendisinden hareket ettiği ve yöresinde dokulaştığı bir esas terim vardır. Şimdiye (yani Alman ideolojisi'ne - K.S.) kadar bu temel unsur henüz hayli soyut bir insan kavramıydı, ve Marx'ın girişimi iki kutba göre belirleniyordu : birey ve «türsel» insan. Şimdi (yani Alman ideolojisi'nde - K.S.) referans noktasını teşkil eden şey bir ilişkiler bütünüdür : İnsanların içine katılmış bulundukları sosyo-ekonomik kompleks. İnsan, imtiyazlı durumunu yitirerek, insanların pratikleri içinde kendi aralarında kurdukları ilişkiler tarafından meydana getirilmiş bir yapının bir unsuru olmuştur. Marksizm, son tahlilde, insandan değil insanlardan hareket eder (a.g.e., S. 198).

Yabancılaşma hikâyesini, şimdilik, burada kesmek istiyorum. Ama şunu da söylemek istiyorum ki, yabancılaşma kavramı üzerindeki tartışmalar ve bu tartışmalardan çıkan sonuçlar dikkate alınır, sayın Aybar'ın «sosyalizmin bir taneliğini yapan evrenselce geçerli temel ilke ve kanunlar» olarak sıraladığı üç temel ilke ve kanundan ikincisinin ilk yarısı, yani : «Sosyalist hümanizmayı gerçekleştirerek düşünce ve moral bütün yabancılaşmalara son verip...» kısmı, sosyalizmin en azından «iki taneliğini» yapma yeteneğine sahip gibi görünüyör. (Burada yeri gelmişken Althusser'i dilimize kazandıracak bir babayığının zuhurunu dört gözle beklediğimizi söylemeliyim. Ayrıca, Auguste Cornu'nun Marx ve Engels'in hayatı ile ilgili ve henüz 1845'e, Kutsal Aile'nin sonuna kadar gelmiş bulunan o amtsal yapıtının, da çevirici ve yayıncısını beklediğini hatırlatmak isterim. Althusser ve Cornu'nun çevrilmesi, çok şeye kesin bir açıklık getirecektir sanıyorum.)

«DURUM TAHLİLİ»

«Yollar ve Modeller» başlıklı yazısında, sayın Aybar, sosyalizme geçiş yollarının çeşitliliği ve «durum tahlili» üzerine, bilebildiğiniz kadarıyla, bugüne kadar kimsenin tersini iddia etmediği şeyleri, kabul etmek gerek, çok kimsenin varamayacağı bir ustalık ve açıklıkla söylüyor.

Sayfayı Çeviriniz

«Bundan başka, «durum tahlilinde» temelli ve nisbeten devamlı olanla geçici ve görüntüden ibaret olanı birbirine karıştırmamak gerekir. Görüntülyü bir olayın devamlı temeli olarak değerlendirdiniz mi, tarihi yanlış kavradığınızdan başka politikada da yanlış kararlar alırsınız» gibi yerden göğe kadar haklı bir yargıya varan Aybar, bunu bir örnekle belirtmek için, Amerikan emperyalizminin Türkiye'deki varlığını bizim egemen sınıfların himayesinde «göstermeye kalkışan» bir «iddia» ele alarak şöyle devam ediyor :

«Bu iddiaya göre «Amerikalıların yurdu»na haklı sınıflar davet etmiştir ve halen Amerikan emperyalizminin Türkiye'deki varlığını koruyan da gene onlardır. Şu halde bizim haklı sınıflarımız Amerikan emperyalizminin himayesinde değil, Amerikan emperyalizmi bizimkilerin himayesindedir.» Bu iddiayı mealen tesbit etmiş bulunuyorum. İfade şekli başka türlü olabilir. Fahış hata, Amerikayı Türkiye'ye davet etme gibi ikinci dereceden ve «görüntü» olan bir etkeni temelde ve devamlı bir etken gibi değerlendirmekten ileri geliyor.»

Aybar'ın «mealen tespit» etmiş bulunduğunu söylediği «iddia»nın aslı, yamınıyorsam, şu :

«Hepimizin bildiği gibi emperyalizm Türkiye'ye ne silâh zoruyla ne de aldatmaca ile girmiştir. Emperyalizmi siyasi iktidar, yani bu iktidara sahip olan Türkiye burjuvazisi davet etmiştir. NATO'ya yalvar yakar girmişlerdir. Yabancı sermaye de, yabancı petrol şirketleri de kanunlar çıkarılarak davet edilmişlerdir. Bu demektir ki Türkiye'deki yerli burjuvazi ile dünya burjuvazisi (emperyalizm) bir bütünleşme içindedir. Diğer bir deyişle Türkiye'deki burjuvazi dünya emperyalizminin Türkiye'deki kesimidir. Böyle olunca Türkiye'de hakim burjuva sınıfından ayrı olarak, müstakil olarak ayrı bir emperyalist cephe yoktur ki onunla mücadele edilsin. Yerli burjuvazi ile mücadele aynı zamanda emperyalizmle mücadele demektir. Yerli burjuvazi emperyalizmin Türkiye sınırları içindeki hamisidir, ona siper olmaktadır. Emperyalizme karşı eylemlerimizde hepimiz bunun böyle olduğunu fiiliyatta da gördük... emperyalizmle, salt dış emperyalizmle doğrudan doğruya mücadele ancak iktidara geçtikten sonra yapılır. Çünkü o zaman artık emperyalizmin yurt içinde bir hamisi, ortağı kalmamıştır. Bu durumda emperyalizm düşündür, işine gelirse çeker gider, işine gelmezse savaşır, yani yerli burjuvaziyi bu sefer o himaye eder.» (Sadun Aren, Devrim Stratejisi Emek, sayı 19, S. 4).

İşte «iddia»nın «mealen tespit edilmiş» şekli, işte kendisi. Burada sayın Aybar'ın «mahkeme mantığı» dediği şey geliyor aklıma. Yersiz bir çağırış mı, bilmem. Ama asıl merak ettiğim şey başka,

«Ekonomik ve sosyal yapılar bakımından aynı kategori içine sokulan toplumlarda bile derin farklılıklar bulunduğu inkâr edilemez» diyen Aybar, «temelli ve nisbeten devamlı olanla, geçici ve görüntüden ibaret olanı birbirine karıştırmamak» adına, Amerikanın Türkiye'ye, Türkiye burjuvazisinin daveti üzerine gelmiş olmasını, bu «görüntü»nin önemini «itiraz havası» diyebileceğim bir tutum içinde küçümseme eğilimi mi gösteriyor? Geri kalmış toplumlar arasında yer almakla beraber, kendine özgü bir takım önemli özellikler gösteren bir toplum olan Türkiye'nin devrim stratejisi bakımından «farklılıklar»ını araştırırken, Türkiye burjuvazisinin Amerikayı davet etmiş olması «görüntü»sünün anlamı üzerinde titizlikle durulması ve bu anlamın kavranmaya çalışılması gerekmez mi? Sosyalizmden geçtik, anti-emperyalist mücadelenin bürüneceği biçime «renk katacak mahalli özellikler» için de bu türlü «görünüş»lerin yeri olmayacak mı? Türkiye'deki anti-emperyalist mücadelenin, örneğin Çin'deki anti-emperyalist (anti-Japon) mücadeleye göre taşıdığı ya da taşıması gereken özellikleri kavramaya çalışmazsak, sayın Aybar'ın deyişleriyle, Tanzimat taklitçiliğine düşmüş olmaz mıyız? Bunlar, soranın cevabı içinde saklı sorulardır. Kimseyi de cevap vermeye zorlamaz. Ama doğruluğu üzerinde mutabakatla vardığımız şeyleri de, aslında başka başka mı anlıyoruz? Bunun cevabı sorunun içinde saklı değildir.

YENİ - DUVARCILAR

Dergiye iyiden iyiye sinmiş bulunan «ben iyiyim sen fena» havası, Forum'un «nihayet sosyalist bir dergi niteliğine kavuşmuş» bulunduğu iddiasını doğrulayan göstergelerden biri olsa gerek. Ay'da yaşamadığım için Forum'un bu havasını kinayacak değilim. Forum'un bu havasını kinayacak değilim ama, adlarına büyük sevgi duyduğum kimi saygıdeğer kişilerin kendini bu muhalif rüzgara kaplıp kaplara bir tahammülsüzlük içinde sağa sola duvar çekmeye kalkışmalarına da çok şaşırdım söylemeliyim. Örneğin Yunan heykelleri gibi ölümlü, Yunus gibi derviş bildiğim Sabahattin Eyüboğlu ağabeyimiz (Tanrı eksiksiklerini göstermesin, şu ağabeylerimizden de az ağzımız yanmadı) «Piramidin Tabanı» mı fırsat bilip, ehramların tepesinden ateş püskürtüyor, yıldırımlar yağdırıyor, «sözde bilimsel kimi sosyalistler» e. Hürrem babanın kitabından, sözde bilimsel kimi sosyalistler dahil, ilke-mizdeki bilimum solların, kendilerince, yararlanacak birşeyler bulup çıkartacaklarından hiç kuşku yok. Yok ya, sözde-bilimsel-olmanın (ya da sapına kadar bilimsel olmanın) altın anahtarını, Mustafa Kemal'in 1 Mart 1922 tarihli o ünlü «köyü efendimizdir» sözlerine sırtını vererek yazdığı şu sözlerinden : «Bu bir sosyal devrime çağrıydı elbet, ama Mustafa Kemal bir sınıf adına dikta yo-

lunu tutmadı, tutamazdı. Sınıfsız bir toplum özlemiyle yeni bir devlet, millet ve anayurt kurmaktı işi» sözlerinden bulup çıkarmamıza ruhsatı olacak mı, biz daha tüysüz bir delikanlı iken, elimizden tutup bizi Montaigne'in bahçesinde gezdiren Sabahattin Eyüboğlu ustanın?

Abidin Dino'ya da bir çift sözüm var.

«Benim söylemem belki pek inandırıcı olmaz» demesine bakmayın, heyl keskin (keskin konuşmasına bir diyeceğim yok) ve tepeden konuşuyor Abidin Dino. Devrimci Eğitim konusundaki tartışmalarda, gerçeklerden kopuk, bol keseden öğütlerin eksik olmadığından yakınıyor. Hangi tartışmada bu türlü öğütler eksik olur? Ama Dino'nun demesi o deme değil.

Başka şeylerle birlikte devrimci eğitim konusu da tartışılırken, hem de tartışmanın en civevli anlarında, Abidin Dino ağabeyimizin de aramızda bulunduğunu, Yaşar Kemal dostumuzun o sıralarda ANT dergisinde yayınlanan bir yazısından öğrenmiş, bazı şeyleri işitmek istemediği sonucuna varmıştı. Şimdi : «Bu konudaki eleştirileri yürütenlerin çoğu, somut durumu ve olanakları hesaba katmaktan kaçınmışlar ve bu yüzden çeşitli yanlışlara düşmüşlerdir. Yanlışların en büyüğü, bence, tipik bir aydın davranışıdır ve özetle şudur : emekçiler hiçbir şey bilmez; biz, devrimci aydınlar markçılığı dile getiririz, bu yüksek bilginizi emekçilere ulaştıralım, böylece selamete ererler...» diye yazıyor «Devrimci Eğitim Sorunu ve Bir Örnek» başlıklı yazısında.

Gerçekten, işitmek istemeyenden kötü sağır olmazmış. Ama kişinin bir meselede kargısında bulunan herkesi (eleştirileri yürütenlerin çoğu, diyor Dino) hödük yerine koyması da, salt sağırlıkla açıklanması mümkün bir şey değil.

Dino'nun verdiği örnek, militan yetiştirme eğitim kursunda, kendilerine Karl Marx okutulan Vietnam köylülerinin bundan bir şey anlamadıkları olgusuna değinerek, öğrenci seviyesinin göz önünde tutulmasını isteyen, ayrıca aydınlarında emekçilerden, yığınlardan öğrenmesini öğütleyen Ho Şi Min'le ilgili. Bu örneği vermek için, «benim söylemem belki pek inandırıcı olmaz, onun için sözü gerçekten yetkili birine bırakıyorum» diyor. Bana kalırsa, bunu söylemek için, Ho Amca'ya kadar gitmek gerekmezdi; aynı şeyleri Dino'da söylese, aynı derecede inandırıcı olurdu; ve asıl önemlisi, kimse de kâküp, Dino'da söylese, aynı derecede inandırıcı okutulmasını istemiyor» gibi bir sonuç çıkarmazdı. Ama Dino'nun böyle olacağına hiç güveni yok. Güveni olsa, «Herşeyi bildiğini iddia eden eğitimci, cahillerin en büyüğüdür» dedirtmek için, Ho Amca'yı rahatsız mı ederdi?

Şu erenlerin sağı solu gerçekten belli olmuyor. Gene de, selâm olsun erenlere!

Kır Atın Ya Huyundan Ya Suyundan...

UĞUR MUMCU

Her bilimin kendine özgü kavramları vardır. Sosyalist öğretide de birtakım temel kavramlara dayanır. Sınıfın, tabakanın, emperyalizmin, kapitalizmin, sınıf iktidarının sosyalist teoride içerdikleri anlamlar vardır. Eğer devrim, iktidarın sınıf yapısının değiştirilmesi olarak tanımlanıyorsa, bir sosyalist burada iktidardan ve sınıftan ne kastedildiğini bilir ve eylemini kavramlara göre tesbit eder. Türkiyede son zamanlarda bir yandan sosyalistler içerisinde çatışmada bir yandan sosyalistler dışındaki siyasetçilerin ileri sürdükleri kavramlar bir termonoloji karışıklığına yol açmış, kavramlar kendi özlerine yabancılaşmıştır.

Hele hakim sınıfların makyajlı temsilcisi CHP'nin kullandığı terimler ve parti sözcüklerinin bilgiye ileri sürdükleri sözde devrimci fikirler, iyi niyetli gençleri aldatmağa, devrimcilik adına gençleri karşı devrimin karargahında toplamaya yönelmektedir. Hukuk devleti ve demokrasi gibi büyük kavramların arkasında karşı devrimin en ince hesapları yapılmakta, devrimcilerin eylemleri saray oyunları ile engellenmektedir.

CHP lilere sorarsanız, devrim iktidarın sınıf yapısını değiştirmektir. Kendileri ise, kendi tanımları ile «sol sosyal güçlere» dayanmaktadırlar ve «bağımsız sanayi toplumu» yaratacaklardır. Açıklamalarında ve konuşmalarında «emperyalizmin» hiç yeri yoktur. Halk-Aydın ikilisi vardır. Genel Sekreter Ecevit'e göre Karl Marks, bugün Türkiyede yaşa-

saydı «burjuva-proleter» ikilisi yerine «halk-aydın» ayırımını benimserdi. Bu mantığa göre Bay Ecevit'in Türkiyenin Marksı olması gerekiyordu. Bu gibi güldürücü çelişmeler dışında, Halk Partisi ideolojilerinin saplandıkları düşünceler teoriden pratiğe de iniyor «alt-yapı» devrimciliklerine alt yapının en derininden başlıyorlar ve Celal Bayar'ı kuyudan çıkarıyorlardı. Parti içersindeki devrimcileri temizliyerek, «tutucu bürokrasiden» de arınıyorlar böylece halkla «gönül birliği» kuruyorlardı. Orman affı, anayasa değişiklikleri hep, alt yapı devrimciliklerinin uygulamalarıydı ve henedense «sağcı-amerikan taraftarı-kapitalist ve Atatürk düşmanı ve 27 Mayıs suikastçısı» AP'de kendilerini destekliyordu. Evet, halk, CHP ile gönül bağı kurmuş ve çoğunluk partisine bu gönül bağı gerçekleşmek için vekâlet ve emir vermişti!.

Halk Partisinin dehşetengiz ideolojilerinin dilinden konuşurken «sağ sosyal güçlerin» iktidardan uzaklaşıp «sol sosyal güçlerin» iktidara gelebilmesi için bir siyasal mücadele gerekecektir. Bu da, bu güçlere dayanan partilerin örgütlenmeleri ve sol fikirlerin açıkça konuşulmasını gerektirir. İşte Halk Partisinin ideolojileri burada susmaktadırlar. Sol fikirler konuşulmalıdır ama, ünlü 141 ve 142 inci maddeler jandarmalık görevlerine devam etmelidirler. Devrimci CHP, insancıl CHP, anayasa ve insan haklarından yana CHP ölüm cezasının kaldırılmasını isteyecek kadar bu kavramlara yürekten bağlıdır, suçların sebebini düzen bozukluğunda bulacak kadar ileri ceza hukuku nazariyelerini benimsemiştir fakat 142 inci maddeden mahkûm olanların affı için oy kullanmamaktadır! Devrimci katillerinin izini takip etmeyecek kadar anayasa ile devrim ile ilgisizdir. Öyleyse, dönüp soralım, nasıl ama nasıl hangi yolla «sol sosyal güçler» örgütlenecek ve «iktidarın sınıf yapısını» değiştireceklerdir?

Artık bazı gerçekler iki kere iki dört edercesine ispatlanmıştır. Sosyalizm, burjuva sınıf iktidarının değişmesi bunun yerine emekçi sınıflar iktidarının geçmesi demektir. Bugünkü düzen ise, burjuva sınıfının ikti-

darına dayanmaktadır. Bu düzenin değişmesi için, emekçi sınıfların kendi partileri çevresinde toplanmaları gerekmektedir. Yani açıkcası ve kısacası, burjuva sınıftan iktidarı alacak olan emekçi sınıflara dayalı bir devrimci örgüttür. Sosyalizm de amaç budur. Bu iktidara yol açacak yöntemler ise ancak birer taktik ve stratejidir. Sömürülen sınıfların örgütlenmeleri için ilk kural bütün fikirlerin özgürce konuşulmasıdır. Bu yapılmadıkça, Halk Partisinin dili ile, «sol sosyal güçler» hiçbir zaman iktidara gelemeyiz. İktidar «sağ güçlerin» tekelinde kalır. Ve düzen değişmedikçe bütün bu burjuva partileri «kır atın ya huyundan ya soyundan» örneği egemen sınıflara hizmet ederler.

CHP ideolojileri, sosyalizmin temel kitaplarını dikkatle okumalıdır. Batı siyaset bilimcilerinin sosyalizme karşı olarak ortaya attıkları «elit» teorilerini allayıp pullayıp, bu anti-sosyalist kavramlarla devrimcilik yapmasınlar. Eğer, devrimcilik, sosyalizm sınıflar arası mücadele ise, tarih Halk Partisine gereken yeri verecektir. Yoksa, devrimcilik karaborsacılığı çok pahalıya mal olabilir. Yozlaştırılmış kavramlarla karşı devrimin borazanını öttürenler tarihin yanılmaz hükmü ile mutlaka mahkûm olacaklardır.

MEHMET MERT ÖLDÜ

Bir Türkiye İşçi Partili, sosyalist savaşçıyı daha kaybettik.

Reşit Güçküran'ın acısı daha geçmeden devrimci arkadaşımız Beykoz İlçe Başkanı Mehmet Mert 16. Şubat 1970 pazartesi günü geçirdiği bir kalp krizi sonunda vefat etmiştir.

1946'lardan bu yana işçi sınıfı kavgasının içinde olan Mehmet Mert, ilk işçi sendikaları kurucularındandı.

27. 6. 1962 tarihinde Türkiye İşçi Partisine Beykoz ilçesinin kurucularından olarak giren Mehmet Mert, sürekli olarak parti kademelelerinde görev almıştır. 1964-66 döneminde Merkez Haysiyet Divanı üyeliği yapan, Mehmet Mert, son ilçe kongresinde de Beykoz İlçe Başkanlığına seçilmişti.

Tüm sosyalistlere ve ailesine başsağlığı dileriz.

TÜRKİYE İŞÇİ PA

BEHİCE BORAN

Bu ay Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunun dokuzuncu yıl dönümüdür. Partinin son iki yıldır içinde bulunduğu durum yüzünden yıldönümleri artık eski sevk ve sevinçle kutlanmaz olmuştur. Bazı iyi niyetli, ama olayların yeterince derinliğine inmeyen ve sosyalist mücadelede tecrübesiz kimseler, «nerede o eski inanç ve heyecan? O birlik ve dayanışma?» demekte, esefle bağ sallayıp bir ümitsizlik havasına kendilerini kaptırır görünmektedirler. Bazı belirli çevreler ise Partiden ümit kesmeyi, Partiye inançsızlığı kasitle propaganda etmekte, körüklemektedirler.

Bu hava içinde Partinin sefrefli mücadelecisi geçmiş tüm inkâr edilmekte, Parti hiç bir olumlu iş yapmamış gibi gösterilmekte ve giderek, «Parti baştan yanlış kurulmuştur» veya «Kuruluşu zamansızdı» ve nihayet «Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının öz partisi değildir» iddialarına kadar varılmak tadır. Partiye karşı ve Partiyi tasfiye amacıyla olan çevrelerin kasten yaydığı bu olumsuz ve kesinlikle yanlış görüşlere, son dönemin bunalımından kendileri de bunalmış ve bir kaçış yolu arıyan iyi niyetli kimselerin de zaman zaman kapıldıkları görülmüyor.

1 — Oysa ilk defa Türkiye İşçi Partisidir ki, Türkiye'nin yeniden emperyalizmin ağı içine düştüğünü delilleriyle göstermiş; Amerika'nın, NATO'nun, ikili anlaşmaların, yabancı üs ve tesislerin Türkiye'nin ba-

ğımsızlığını ve güvenliğini koruduğu yalanını temelli çürütmüştür. Bu konuları kamu oyunu sarsacak, uyandıracak, tepki göstermeye yöneltecek şekilde cesaret ve ısrarla işlemiştir. Ancak Türkiye İşçi Partisinin bu yolda tek başına açtığı kampanya ile ki bu sorunlar Parti dışı çevrelere, örgütlere, toplum kesimlerine yansımış ve direniş hareketleri bağlamıştır.

2 — 1961 Anayasasının, işçi ve emekçi sınıfların sosyalist düzeyde politik örgütlenmesini engellemediğini, sosyalist gelişmeye açık olduğunu Türkiye İşçi Partisi varlığı ve mücadelesiyle ispatlanmış ve kabul ettirmiştir. Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerine karşı ilk yıllardan beri bağlattığı kampanyayı, daha sonra Anayasa Mahkemesine açtığı dava ile, Parlamento içi ve dışı mücadelelerle sürdürerek demokrsilerde «fikir suçu» olamayacağı tezine kamu oyunda güç kazandırmıştır. Bugün sözü geçen maddelerin ve diğer anti-demokratik kanun hükümlerinin uygulama alanı on yıl öncesine kıyasla çok daha daralmışsa, bunda Türkiye İşçi Partisinin hizmet payı büyüktür.

Türkiye İşçi Partisi gerek verdiği ideolojik ve politik mücadelelerle, gerekse anti-demokratik kanunlar konusunda Anayasa Mahkemesine açtığı sayısız davalarla Anayasa hak ve hürriyetlerinin tüm rafa kaldırılmasını önlemiş ve Anayasa hukukunun (değerlendirme, yorum ve uygulama kararlarının) olumlu yönde oluşmasına büyük katkıda bulunmuştur. Bundan böyle de bu yönde çalışma ve mücadelelerine devam edecektir.

3 — Sosyal sınıflar gerçeğine parmak basan, yurt ve dünya sorunlarına işçi ve emekçi sınıflar açısından baktığını ve bu sınıfların hak ve çıkarlarını savundüğünü kesinlikle beyan eden, sorunların ancak düzen değişikliği ile çözümlenebileceği tezini ortaya koyan da Türkiye İşçi Partisidir. Politikamın, sosyal sınıfların iktidar için mücadelesi demek olduğunu ve siyasi partilerin sınıf mücadelesinin politik düzeydeki araçları olduğunu da emekçi kitlelere Tür-

kiye İşçi Partisi öğretmiştir. Türkiye İşçi Partisi sosyal sınıflardan söz etme yasağını kırsız hesapsızdır. Bu konuda şunmuş, sınıf gerçeğini sürekli propagandası ve somut mücadeleleriyle kabul ettirmiştir. İşçi ve emekçi sınıflarımız ülkemizin tarihinde ilk defa Türkiye İşçi Partisinin şahsında Türkiye'nin politika sahnesine girmiş ve ege men sınıflarla onların ağababası Amerikan emperyalizminin karşısında yerini almıştır.

Bunlar Türkiye İşçi Partisinin ülkenin politik ve sosyal hayatına getirdiği temel katkılardır. Daha ayrıntılı konulara girecek olacak, Türkiye İşçi Partisinin katkuları listesi uzar gider. Siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal sorunların milli bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm açısından çok daha kolaylıkla tartışılabilir bugünün ortamında, 27 Mayıs'ı izleyen yıllardaki durum, o günden bugüne alınan yol ve bunda Türkiye İşçi Partisinin inkâr edilemez rolü ve katkısı, bugün bir kısım çevrelerce unutulmak ve unutturulmak isteniyor. Ne var ki bu katkı tarihe geçmiştir, topluma mal olmuştur. Ne kadar çabalasalar bunu silemezler.

Türkiye İşçi Partisinin varlığı, Türkiye'de bütün demokratik hak ve hürriyetler mücadelesinin, anti-emperyalist direnişin, sosyalist hareketin gelişmesinin garantisidir. Bu gerçek bütün partililerce ve partili olmayıp da sosyalizme içten inanmış olanlarca böylece biline, Türkiye İşçi Partisi dağılacak, kapanacak veya kapatılacak olsa, Türkiye'deki bütün ilerici hareketler büyük darbe yer ve geriler. Şimdi en ölçsüz, görünüşte en keskin çıkışları yapanlar o zaman dut yemiş bülbüle dönerler veya dön dürülürler. Partiye sahip çıkmak, varlığını büyük bir titizlikle korumak ve onu sosyalizm çizgisinde etkin, güçlü, bir mücadele örgütü haline getirmek bugün her zamandan ziyade Partili, partisiz bütün sosyalistlerin en başta gelen görevidir.

Ümitsizlik ve karamsarlığa da yer yok. Bağlantıda, uzunca bir süre Türkiye sosyalist hareketinde güçlü ve kesin iç müca-

delelerin bilinmeyişi, Türkiye İşçi Partisinin ve onun politik çizgisinin, ufak-tefek karşıt akımlara rağmen, biricik kökün sosyalist örgüt ve sosyalist çizgi oluğu, çoğu kimsede, bu böyle sürer gider kanısını uyandırdı ve daha sonraları üst yönetimde çıkan ihtilâf ve çatışma beklenmedik bir darbe etkisi yaptı. Oysa, bütün ülkelerde işçi sınıfının politik hareketi, bir yandan hasım sınıf ve güçlere karşı mücadeleler vererek, öte yandan iç ideolojik mücadelelerle arına arına güçlenmiş, pekleşmiş, gelişmiştir. Türkiye İşçi Partisi bu kuralın dışında olamazdı. Bunu söylemek, güphesiz iç mücadeleleri «normal» sayıp pasif kalmak değildir. Doğru sosyalist çizgiyi hakim kılmak ve çizgi üzerinde hareketi toparlamak için mücadele verilir. Ümitsizliğe, karamsarlığa kapılmak, bir kenara çekilmek küçük burjuva sebatıslığından, kaytarmacılığından başka bir şey olmaz.

Türkiye İşçi Partisinin ana çizgilerini belirttiğimiz mücadelesi çetin bir mücadele olmuştur. Türkiye İşçi Partisi kanunî bir parti olduğu ve Anayasa çerçevesi içinde mücadele verdiği için, bazı çevreler bunu kolay bir mücadele, kendi deyimlerinde «icazetli» bir sosyalist hareket olarak göstermek çabasında dırlar. Oysa Türkiye'de Anayasasının, demokrasinin ruhuna ve lafzına aykırı bir sürü anti-demokratik, kısıtlayıcı mevzuat vardır. Türkiye İşçi Partisi bu kısıtlama ve sınırlamaları kaldırtma, uygulamada sınırlamaları genişletme mücadelesi vermiştir. Kaldı ki egemen sınıflar ve onların, partileri dernekleri, örgütleri, ajanları Anayasayı ve mevcut anti-demokratik kanunları dahi kale almaksızın Türkiye İşçi Partisine her türlü baskı şidet hareketini reva görmüşlerdir ve görmektedirler.

RTİSİ 9 YAŞINDA

Prof. Muamer Aksoy son hazırladığı bir inceleme dolayısıyla Türkiye İşçi Partisine 46 kaba kuvvet saldırısı yapıldığını tesbit etmiştir. Bu çeşit saldırı hareketlerinin sayısı aslında çok daha fazladır; çünkü küçük yerlerde yapılmış bir sürü saldırı ve baskı hareketi basında yansımamış, kamu oyunca duyulmamıştır. Tek tek üyelere yapılan maddi ve manevi baskı ise, had-nu hatırlamak gerekir ki, dünyanın dört bucağında işçi sınıfının kanuni partileri, örgütleri vardır ve bunları «icazetli» sayıp küçümsemeye ne sosyalist teori, ne sosyalist pratik cevaz verir. Bu çeşit yermeye ve suçlamalar, işçi sınıfımızın birleştik genç partisini gözden düşürüp zayıflatmak için işçi sınıfının maskeli düşmanlarıncaya kotarıp pıgırılan geçersiz idialardır. Demokratik cumhuriyet işçi sınıfının politik mücadelesi için en elverişli ortamdır. Bu nedenle, Türkiye'de demokratik ortamın genişletilmesi için mücadele etmek, bütün imkânları sonuna kadar kullanarak işçi ve emekçi sınıfları örgütleyip politik bir güç haline getirmek için, iktidara hazırlamak için yararlanmak bugün bütün sosyalistlerin kaçınılmaz başta gelen görevidir. Ve yine bu nedendir ki, bütün kapitalist ülkelerde işçi sınıfı partileri, bir yandan işçi sınıfının sosyalizm için mücadelesini yürütürken, öte yandan burjuvaziye karşı burjuva demokratik hak ve hürriyetlerini savunma durumundadırlar.

Türkiye İşçi Partisi anayasal demokratik hak ve hürriyetleri savunup genişletmekte, anti-emperyalist mücadeleyi başlatıp geliştirmekte, işçi sınıfının sosyalist ideolojisini ve hareketini topluma tanıtırak kabul ettirmede cesur ve şerefli mücadele verdiği gibi, öte yandan, Türkiye sosyalist hareketindeki yanlış görüş ve tutumlara, küçük burjuva etkenlere karşı da sürekli mücadele vermiştir. Küçük burjuva etkenler ta baştan beri (Çağınlar Partisi kurma teğebbüsleri, Yön dergisi yayınları v.b.) kendini belli etmiş, Türkiye İşçi Partisi geliştikçe, ana sosyalist akımın doğurduğu bir anaför akıntı gibi bir gelişme gös-

termiş ve giderek, özellikle son bir iki yılda, Parti içinde de yansımıştır. Bu anaför akıntısının büründüğü çeşitli biçimler, ileri sürdüğü çeşitli tezler ne olursa olsun, hepsinin temel niteliği, küçük burjuvazinin aydın-bürokrat kesimine fazla ağırlık vermek, onun «devrimci» eğilimini gerçeği çok aşan ölçüde abartmak, anti-emperyalist ve sosyalist hareketlerin öncülüğünü ve Türkiye'de sosyalizmin gerçekleşmesini bu tabakadan beklemek olmuştur.

Bu anaför akımın son aldığı görüntü, «milli demokratik devrim stratejisi» savunuculuğudur. (Bizde savunulan şekliyle de bu «strateji» aslında uygun olmayan, uydurma bir «strateji» dir.) Eleştiri ve tartışmalarda sosyalistler tarafından sıkıştırılma sonucu, «işçi sınıfı öncülüğü», «işçi sınıfının öz partisi» ve benzeri konularda şimdi söylemek zorunluğunda kaldıkları «sosyalistçe» sözler her ne olursa olsun, aslında bu hareket, «anti-emperyalist mücadelenin öncülüğü», «geniş cephe birliği zorunluğu» gereğesi veya bahanesiyle «ara tabakalar» a, küçük burjuvaziye abanmak, onun «geleceksel devrimciliği» nden medet ummak hareketidir. İşçi ve emekçi sınıfları sosyalist düzeyde bilinçlendirip örgütlemek gibi zor, inatçı, egemen sınıfların yıldırımlarını üzerine çeken, büyük azim, sebat ve çaba isteyen esas sosyalist görevi kaytarma, bu görevi başarmamanın tehlike ve fedakârlıklarından kaçınmadır. Zaman zaman ölçsüz çıkışlar yapmak bir cesaret belirtisi değildir; ürktü ve korkusun belirtisidir aslında. Kugku ve ürktünün zaman zaman dağılmak, anarşist hareketler halinde açığa vurulması, küçük burjuvanın bilinen, çoktan tesbit edilmiş bir karakteristiğidir. Tüzüğüne sosyalist bir parti olduğunu geçirmiş Türkiye İşçi Partisinin kongrelerinde dahi «sosyalist Türkiye» sloganından kaçınmanın, buna öfkelenmenin, halk kitlelerinin karşısına sosyal sınıflar temelinde oturtulmamış soyut bir anti-emperyalizm ve milliyetçilik tezi ile çıkmanın temelinde, sosyalizmi savunmanın rizikolarından bu

kaçınma ısgıdüsü, «tecrit edilme» korkusu yatmaktadır.

Küçük burjuva etkenler bir başka doğrultuda da kendini göstermiştir. Emperyalizme karşı mücadele sosyalizm için mücadele ile birlikte yürütülür deyip de sosyalist hareketin gelişmesini emekçi kitlelerin «sağ duyusu» na, «tarihsel çizgisi» ne dayandırmak, işçi sınıfının «ken diğinden» sosyalist bilince varacağını savunmak, emekçi halk kitleleri içinde sınıf ayrımlarını arka plana atıp, genel bir halkçılık, «popülizm» yoluna gitmek, «fıkara halkımız» edebiyatına sapmak da, her ne kadar yukarıdaki akımın karşıtı gibi görünürse de, aslında bu da bir küçük burjuva kaytarmacılaşma, işin kolayına kaçma eğilimidir. En azından yorucu, çetin sosyalist mücadeleden yılmaklık ifadesidir. İşçi sınıfının sosyalist düzeyde bilinçlendirilip örgütlenmesi sorununu geniş ve pasif bir halkçılık hareketi içinde eritmedir. Böyle bir tutum Türkiye İşçi Partisini, giderek CHP ile aynı çizgiye, «ortanın solu» çizgisine getirir.

Yüzeye birbirine karşıt görünen bu iki akım ve tutum, aynı küçük burjuva kökenden doğmadır. Her ikisi de sosyalist hareketin sarp, çetin, ama sağlam yolu yerine daha kolay, daha kestirme yollar arama eğilimini ifade eder. Birinci akım, işçi ve emekçi sınıfları ve onların sosyalist hareketini küçük burjuvazinin kayruğuna takmak ve ölçsüz fevri çıkışlarla, keskin devrimci laf salatasıyla işçi sınıfını kendi partisinden, legal mücadele imkânlarından yoksun bırakmak tehlikesini taşır. İkinci eğilim ve tutum ise Türkiye İşçi Partisini bugünkü burjuva düzeninin uydusu, pasif, göstermelik bir sosyalist parti durumuna indirgemek tehlikesini yaratır. Türkiye İşçi Partisi her iki tehlikeden de aynı titizlik ve azimle kaçınmak, bu tehlikeli akım ve tutumları alt etmek durumundadır. «Bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinde fikir ayrılıkları, iç çekilmeler olmuştur ve olmaktadır» demek, böyle bir durum olağan, kaçınılmaz kabul edip pasif kalmak, olay-

ları kendi seyrine bırakmak demek değildir. Her türlü yozlaştırıcı ve saptırıcı akımlara karşı teori ve eylemde kesin mücadele vermek ve bilimsel sosyalizme, ülke şartlarına uygun doğru sosyalist çizgiyi haklı kılmak zorunludur. Gerek Parti birliği ve bütünlüğü, gerekse Türkiye sosyalist hareketinin sıhhatli gelişmesi, bu çizgi etrafında kişileri, çevreleri, yayınları ve örgütleri toparlamakla sağlanır. Emperyalizme karşı, Anayasadan yana, yurtsever ve demokratik güçlerin işbirliği ve cephe birliği hareketi de, son tahlilde buna bağlıdır; çünkü bu hareketin başarı şansı, işçi sınıfının ve onun sosyalist partisinin, bu geniş yelpazeli hareketin çekirdeği, itici gücü ve öncüsü olabilmesiyle orantılıdır.

Türkiye İşçi Partisinin dokuzuncu yıl dönümünü, sorunlarımızın ve sosyalist görevimizin bilincine varmış ve mücadelemizin zaferine inanmış olarak kutluyoruz. Türkiye İşçi Partisi gelişmesinin ilk aşamasını arkada bırakmış, yeni bir aşamaya yönelmiştir. Geçen yıllar süresince oluşan nicel büyüme ve birikim, daha küçük ölçüde nitel bir birikim de yaratmıştır. Önümüzdeki görev, bu nitel birikimi değerlendirmek, daha da büyümesini, hızlanmasını, pekleşmesini sağlamaktır. İşçi ve emekçi sınıflarımızı daha sağlam, daha bilinçli, daha mücadeleci bir örgütlenmeye götürmek, örgütlenmeler arasında daha sıkı ilişkiler, kaynaşmış bağlar kurmak ve işçi-emekçi sınıfları sosyalist iktidar yolunda politik mücadeleye yöneltmektir. Arkada bırakmışımız mücadele yılları, heriye ümit ve cesaretle bakmak gücünü veriyor. Yarının tam bağımsız ve Sosyalist Türkiye'ine selamlar.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Türkiye Tarımında Dışa

SEDAT ÖZKOL

Bir araştırmamızda iç dinamiğinin zayıflığı yüzünden emperyalizmin pençesine düşen bir toplumun ekonomik yapısının kısa bir süre içerisinde dış sömürüye uyacak, cevap verecek, araçlık edecek şekilde değiştirildiğini, giderek yeni üretim şekilleri, yeni üretim ilişkileri belirleyen emperyalizmin toplumun her tabakasına, her sınıfına, her kurumuna kendi kaçınılmaz damgasını vuracağını, ülkenin doğal kaynaklarıyla emek-gücü kadar iç ve özellikle dış ticaretini de bo-

yundurduğu altına alacağını ileri sürmüştük. (*) İkinci Dünya Savaşından sonra giderek Amerikan emperyalizminin egemenliği altına giren Türkiye'nin ekonomik yapısında ortaya çıkan değişimler bu görüşü kanıtlamaktadırlar. Bu incelememizde Amerikan emperyalizminin etkisiyle Türkiye tarımında dışa bağımlı yeni bir kapitalist gelişmenin ortaya çıktığını, Türkiye'nin giderek dünya kapitalist pazarları için belirli sanai bitkileri üreten bir ülkeye dönüştüğünü belirtmeğe çalışacağız.

İkinci Dünya Savaşının sonunda, 1945 yılında Türkiye'de sadece 1100 traktör bulunmakta ve bu traktörlerle 87.000 hektarlık bir arazi sürülmekteydi. Buna karşılık çift hayvanı ile sürülen arazi 12.879.000 hektarı buluyordu. Türkiye'nin emperyalizmin etki alanına daha belirli bir şekilde girmesiyle birlikte, Türkiye'deki işbirlikçilerin ekonomik ve politik gücünü arttıran çeşitli Amerikan «yardım» larıyla, traktör sayısı da büyük bir hızla artmıştır. Tablo I de bu konuda bilgi verilmektedir.

TABLO I

İKİNCİ DÜNYA SAVASINDAN SONRA TÜRKİYEDE TRAKTÖR SAYISINDAKİ ARTIŞLAR

Yıllar	Traktör Sayısı	Çift Hayvanı Sayısı
1945	1 100	—
1951	24 000	2 506 148
1963	50 884	2 282 033
1964	51 781	2 749 000
1965	54 668	2 874 000
1966	65 103	2 740 000
1967	74 982	2 659 000

(Kaynaklar : 1. İktisadi Rapor. 1967. S.56-57. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği.

2. İktisadi Rapor. 1969. S. 73.)

(*) Bak : Sedat Özkol : «Emperyalist Sömürünün Bir Göstergesi : «Dış Ticaret» Emek Dergisinin 1 Aralık 1969 tarihli sayısı.

Tablo I 1951-1967 yılları arasındaki dönemde traktör sayısının % 212.0 arttığını göstermektedir. Buna karşılık aynı sürede çift hayvanı sayısındaki artış sadece % 6.1 dir. Ayrıca 1966 yılında 2 740 000 olan çift hayvanı sayısı % 3.0 azalmayla

1967 yılında 2 659 000 e düşmüştür. Traktör sayısındaki artışa paralel olarak traktörle sürülen tarımsal arazinin toplam tarla arazisi içerisindeki payı da sürekli olarak büyümüştür. Tablo II de bu husus aydınlatılmaktadır.

TABLO II

İKİNCİ DÜNYA SAVASINDAN SONRA TÜRKİYEDE TRAKTÖRLE SÜRÜLEN TARIM ARAZİSİNDEKİ ARTIŞLAR

Yıllar	Toplam Tarla Arazisi (100 Hektar)	Traktörle Sürülen Arazi (1000Hektar)	%	Çift Hayvanı ile Sürülen Arazi (1000 Hek.)	%
1945	12 984	87	0.7	12 897	99.3
1951	15 272	1 800	12.4	13 472	87.6
1963	23 913	3 813	15.9	20 100	84.1
1964	23 843	3 883	16.4	19 960	83.5
1965	23 841	4 100	17.2	19 741	82.8
1966	23 982	4 883	20.3	19 099	79.7
1967	23 836	5 624	23.5	18 212	76.5

(Kaynaklar : 1. İktisadi Rapor. 1967. S. 56-57.

2. İktisadi Rapor. 1969. S. 73.)

Tablo II 1945 yılında traktörle sürülen arazinin toplam tarla arazisinin sadece % 0.7 sine eşit olduğunu, bununla beraber bu değer sürekli bir şekilde artarak 1967 yılında % 23.5 e yükseldiğini göstermektedir. Buna karşılık çift hayvanı ile sürülen arazinin toplam tarla arazisi içerisindeki payı % 99.3 ten % 76.5 e düşmüştür. 1951-1967 yılları arasındaki dönem ele alındığında traktörle sürülen arazinin % 212.0 arttığı görülmektedir ki bu değer aynı süredeki traktör sayısındaki artışa eşittir. Oysa çift hayvanı ile sürülen araziye artış sadece % 35.2 dir. Ayrıca 1963 yılından sonra çift hayvanı ile sürülen tarımsal arazinin mutlak değeri de azalmaya başlamış ve % 9.4 lük bir azalmayla 1963 yılındaki 20.100.000 hektar değerinden 1967 yılındaki 18.212.000 hektar değerine düşmüştür. Diğer bir deyişle 1963 yılından sonra çift hayvanı ile sürülen arazide hem göreceli hem de mutlak olarak bir azalma göze çarpmaktadır.

Traktör sayısı ile traktörle sürülen araziye artış ve tarımda dışa bağımlı şekilde ortaya çıkan yeni kapitalist gelişmelere paralel olarak kullanılan tarım alet ve makinaları da sürekli olarak artmaktadır. Örneğin santrifüj tulumba sayısı % 61.0 artışla 1963 yılındaki 13 775 değerinden 1967 yılındaki 22 860 değerine yükselmiştir. Aynı yıllar içerisinde motopomp sayısı % 71.4 lük bir artışla 37 839 dan 66 660 değerine çıkmıştır. Aynı şekilde tarımda kullanılan jeeplerin sayısı 1593 ten 3140 a ve kamyonlar ise 1168 den 2080 e yükselmiştir. Buna karşılık kara saban sayısındaki artış sadece % 5.1 dir. Ayrıca 1966 yılında 2 084 000 olan kara saban sayısı 20 000 eksilmeyle 1967 yılında 2 064 000 e düşmüştür. Görülüyor ki Türkiye üzerinde emperyalizmin egemenliği arttıkça, Türkiye tarımında da dışa bağımlı bir makineleşme ve dolayısıyla yeni kapitalist gelişmeler ortaya çıkmakta, tarımdaki proleterleşme süreci hızlanmaktadır. Tarımdaki bu makineleşmeye paralel olarak, birim arazi başına üretim, diğer bir deyişle tarımsal verim büyük ölçüde artmamıştır. Bunun temel nedeni büyük toprak sahiplerinin makineleşme ile sadece tarımsal üretimde kullanılan emek-gücünü azaltmaları, buna karşılık toplam üretimi artırma yolunu benimsememeleridir. Birim arazi başına üretimin artırılması uzun süreli yatırımları, üretim sürecine bilimsel bir şekilde müdahaleyi gerektirmektedir. Türkiye'deki büyük toprak sahiplerinin bu yolu benimsemeleri, herhalde emek-gücü yerine makine kullanılması yolunu benimsemekten daha güçtür. Tablo III te tarımda makineleşmeye gidilmesinden sonra değişik ürünler için hektar başına verimin ne şekilde geliştiği hakkında bilgi verilmektedir.

Bağımlı Kapitalist Gelişmeler

TABLO III

1955 - 1960 ve 1961-1964 ORTALAMASI OLARAK HEKTAR BAŞINA VERİM (HEKTAR KG OLARAK)

Yıllar	Buğday	Arpa	Yulaf	Mısır	Tütün	Potates	Ş. Pancarı	Kenevir
1955-1960	1 049	1 246	1.143	1 548	713	9 941	18 226	778
1961-1964	1 078	1 233	1 219	1 219	644	11 644	23 290	803

(Kaynak : Kalkınma Plânı. İkinci Beş Yıl 1968-1972. S. 238. TC. Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı.)

Görüldüğü gibi makineleşmeye gidilmesinden sonra hektar başına verim genellikle pek az değişmiştir. Verim artışı temelde sanai amaçlarla da kullanılan patates, çeker pancarı ve kenevir gibi bitkilerdedir. Buğday, Arpa, Yulaf, Mısır üretiminde verim hemen hemen hiç artış göstermemiş, aksine mısır üretiminde büyük ölçüde azalmıştır. Görüldüğü gibi tarımda kullanılmaya başlanılan bu yeni makine ve aletler toprağın verimini değil işgücünün verimini arttırmışlardır. Tablo IV bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

TABLO IV

TÜRKİYEDE TARIM TOPRAKLARININ İŞLETMELERE GÖRE DAĞILIMI VE TARIMSAL ÜRETİM DEĞERLERİ (1963)

İşletme Büyüklükleri	İşletme		Toplam Toprak		Toplam Tarımsal Gelir	
	Sayısı	%	Genişliği (Ha)	%	(milyon TL)	%
1-50 DEKAR	2 132 288	68.78	5 219 248	24.8	5.2	24.8
51-200 DEKAR	852 825	27.51	8 775 146	41.7	8.8	42.0
201-1000 DEKAR	110 814	3.57	4 932 427	23.4	4.9	23.2
1000 ve Daha Fazla DEKAR	4 323	0.14	2 145 727	10.1	2.1	10.0
Toplam	3 100 250	100.00	21 072 548	100.0	21.0	100.0

(Kaynak : Kalkınma Plânı. İkinci Beş Yıl. 1968-1972. S. 239-240. TC. Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı.)

Tablo IV ün ortaya koyduğu gerçek, işletme büyüklüklerine paralel olarak tarımsal verimin artmadığıdır. Örneğin toplam toprak genişliğinin % 24.8 ini oluşturan 1-50 dekar büyüklükteki işletmelerin toplam tarımsal gelirdeki payları da % 24.8 dir. Aynı şekilde toplam toprak genişliğinin % 10.1 ine sahip olan 1000 ve daha fazla dekar büyüklükteki işletmelerin toplam tarımsal gelirdeki payları da % 10.0 dir. Diğer büyüklükteki işletmelerde de durum aynıdır. Demek ki işletme büyüklüğünün artmasıyla birlikte tarımsal verim de artmamıştır. Makineleşme sadece işgücünün verimini arttırmaktadır.

Tarımda dışa bağlı yeni kapitalist gelişmeler sürecinde tarım işletmelerindeki toprak parçaları sayısı da değişimlere uğramıştır. Örneğin 1950 yılında bütün tarımsal işletmelerin sadece % 5.4 ü tek parçalı işletmelerden oluşurken, 1963 yılında bu değer % 9.6 ya çıkmıştır. Buna karşılık çok parçalı işletmelerin oranı % 94.6 dan % 90.4 e düşmüştür. Bugün bu oranın daha da küçük olması kuvvetle muhtemeldir. Bu değerler geliri artan köylü kesiminin kendi topraklarının çevresindeki toprakları da kendi mülkiyetine geçirdiğinin birer göstergesidirler.

Tarımdaki yeni kapitalist gelişmeler maddi bakımdan Türkiye'deki iktidarlar tarafından da desteklenmektedir. Örneğin İkinci Kalkınma Plânı araziyen kuyularıyla sulanan toprakların % 79.0 unun, kanallardan sulanan toprakların % 68.0 inin ve suni gübre kullanan işletmelerin % 79. unun 50 dönümden fazla toprağı işleyen işletmeler olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde tarım kredilerinden fayda-

termemiş, aksine mısır üretiminde büyük ölçüde azalmıştır. Görüldüğü gibi tarımda kullanılmaya başlanılan bu yeni makine ve aletler toprağın verimini değil işgücünün verimini arttırmışlardır. Tablo IV bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

lanen işletmeler de genellikle büyük işletmelerdir. Örneğin 1965 yılında tarım kredisinden yararlanan işletmelerin % 50.0 sini aşan bir kısmı ortalama 296 TL, yaklaşık olarak % 25.0 ı 700 TL ve % 0.003 ü 626.000 TL kredi almıştır. 992 000 işletme toplam olarak 551 milyon 700 bin TL ve 91 000 işletme 485 milyon 750 bin TL kredi sağlamışlardır.

Emperyalizmin kesin olarak etkisine girmesiyle birlikte Türkiye tarımında yeni kapitalist gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu toplam üretim artarken, Türkiye hem üretilecek ürünlerin cinsi hem de gerekli makina ve aletler bakımından dünya kapitalist pazarlarına, bir kelimayle yeri emperyalizme daha da bağımlı kılınmaktadır.

Makineleşme yanında, sulamanın da geliştirilmiş bulunduğu Çukurova'da toplam üretimle birlikte hektar başına üretim yani verim de artmıştır. Yazının sonundaki Tablo V te bu bilgiler verilmiştir.

Tablo V, Türkiye'nin ihracatında pamuğun ne kadar büyük bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Tarımda beliren yeni kapitalist gelişmelere paralel olarak pamuk üretimi 1961-1968 yılları arasında % 158.3 artmış ve genel ihracatımız içerisinde pamuğun payı % 16.1 den % 27.4 e yükselmiştir. İlk bakışta sağlıklı gibi gözükse de bu gelişim, burjuva iktisatçıların emperyalist sömürdüyü ve geri bıraktırmaya sürecini gizlemek amacıyla uluslararası ürün ihtisaslaşması diye tanımladıkları bir gelişimdir. Bu kelimayle böyle bir gelişim, asırlardan beri eski ve yeni emperyalizm tarafından sömürülerek geri bırakılmış Türkiye'nin dışa bağımlılığını daha da arttıran, pekiştiren bir gelişimden başka bir şey değildir. Dünya pazarlarında pamuğa karşı duyulan talep şu ya da bu şekilde azalınca, Türkiye pamuklarına duyulan talep te azalacaktır. Emperyalizmin taktiği geri bıraktırmış ülkeleri belirli süreler için belirli ürünler üretmeye zorlamak, bu ürünlere karşı ihtiyaç azalınca da yeni sömürü olanakları aramaktır. Diğer bir deyişle emperyalizm Asya, Afrika ve Latin Amerikadaki geri bıraktırmış ülkelerin sağlıklı bir şekilde topyekün kalkınmalarına karşıdır.

Şimdiye kadar belirtilen gerçeklerin ışığı altında özetle şu sonuçları çıkarabiliriz :

1. İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalizmin etki alanına daha belirli bir şekilde girmesiyle birlikte, Türkiye ekonomisinde dışa bağlı bir takım gelişmeler ortaya çıkmıştır.
2. Temelde emperyalizm tarafından belirlenen ve işbirlikçiler tarafından uygulanan bu gelişmeler, emperyalizmin Türkiye üzerindeki egemenliğini güçlendirmekte, Türkiye'nin ekonomik yapısını yeni-emperyalist sömürdüyü cevap verecek değişimlerden geçirmektedir.
3. Türkiye tarımında İkinci Dünya Savaşından sonra beliren gelişmeler, bu tür dışa bağlı gelişimlerdir. Türkiye'yi kapitalist dünya pazarlarına daha bağımlı kılmaktadırlar.
4. Geri bıraktırmış ülkelerde sanayide olduğu gibi, tarımda da ortaya çıkan bu dışa bağlı yeni kapitalist gelişmeler, bu ülkelerdeki anti-emperyalist mücadelelere zorunlu olarak sosyalist bir öz, sosyalist bir bütünlük kazandırmaktadır.

TABLO V

TÜRKİYE PAMUK ÜRETİMİNDEKİ GELİŞMELER

Yıllar	Toplam Pamuk		Hektar Başına		İhraç Edilen		Genel İhra-	
	Üretimi	(1000 Ton)	Pamuk	Üretimi (kg)	Pamuğun	Değeri	cata	yüzdesi
					(Milyon Dolar)		%	%
1961		86.7		326		55.9		16.1
1962		104.8		371		62.5		16.5
1963		134.9		410		78.4		21.3
1964		151.6		479		88.2		21.5
1965		175.3		474		99.0		21.4
1966		236.2		536		126.7		25.4
1967		223.2		551		128.5		24.6
1968		224.0		568		131.6		27.4
	Artış	% 158.3		% 74.3		% 136.5		

Kaynak : İktisadi Rapor. 1969. S. 274. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği.)

DİN EĞİTİMİ

CEM EROĞUL

Bir üretim biçimi, toplumsal gelişmeye set çekmeye başladığı andan itibaren iflâs etmiş demektir. Üretimin, ve ona bağlı olarak tüm toplumun mevcut örgütlenme biçimi, üretim güçlerinin gelişmesine, dolayısıyla insan ihtiyaçlarının genişleyerek tatmin edilmesine engel olmaya başlayınca, yürürlükteki üretim biçiminin değiştirilmesi tarihi bir zorunluluk olur. Ne var ki, değişiklik kendiliğinden gerçekleşmez. Bu zorunluğa uymamanın şartı, mevcut üretim biçiminin yerine daha ileri nitelikte olanı kurabilecek olan toplum güçlerinin, yürürlükteki düzenin iflâsını açıkça görmeleri, bunu değiştirmeye azmetmeleri, bir kelimeyle, **bilinçlenmeleridir.**

Çıkarı mevcut düzenin devamına bağlı olan hâkim sınıflar ve onların sözcükleri olan **sacı entellektüeller**, işte bu bilinçlenmeyi önlemek için ellerinden geleni yaparlar. Düzenin iflâsı kesinleştikçe, hâkim sınıfların yaydıkları ideolojiler de o ölçüde akıl dışı ve karanlık olur. Her ideoloji gibi din de, hizmet ettiği sınıfların tarihî durumuna göre, ya ilerici, ya da tutucu olabilir. Ancak, dinin esasının dogmatik oluşu, yani akla değil imana dayanması, bu ideolojiyi, **daha ziyade tutucu sınıfların aracı haline getirmiştir.** Bugün de toplumumuzda görülen durum budur. Hâkim sınıflar ve emperyalizm, dini, bilinçlenmeyi köstekleyecek bir silâh olarak kullanma çabasıdadırlar.

Buna karşılık, çıkarı daha ileri bir düzenin kurulmasına bağlı sınıfların sözcükleri olan **solcu entellektüeller** (aydınlar), bilinçlenmenin sınırını genişletmek için çaba gösterirler. Önemli mücadele yollarından biri, hâkim sınıfların yaydığı ideolojilerin maskesini düşürmek, ve böylece, bunların arkasına gizlenen kirli çıkarları gün ışığına sermektir. Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Fehmi Yavuz'un son zamanlarda yayınladığı **Din Eğitimi ve Toplumumuz** adlı kitap (1), bu amaca hizmet eden cesur ve etkili bir silâhtır.

I. KİTABIN GETİRDİKLERİ

Dinci kışkırtmaların siyasi cinayetlere araç edildiği günümüz Türkiye'sinde, dinin toplumsal rolü ve din eğitimi konusunda akılcı bir kitap yazmak maalesef bir cesaret işi olmuştur. Prof. Yavuz'u, her şeyden önce, bu yürekli davranışından dolayı kutlamak gerekir.

Kitabın etkisini artıran diğer önemli bir özelliği, hemen hemen tamamen dinci kaynaklara dayanmasıdır. Yazar, başta Diyanet İşleri'nin dergisi olmak üzere, **Ahmediye, Muhammediye, Mısraklı İlmihal** gibi kaynaklardan yararlanarak, dinci akımların nasıl sömürüldüğünü gözler önüne sermiştir.

Osmanlılar gerilemeye başladığından beri, dinin, halkı uyutmak ve her türlü yeniliği reddetmek için, hâkim sınıflar tarafından, bir silâh olarak kullanıldığı malumdur. Yazarın belirttiği gibi, «sürekli geçim sıkıntısı içinde bulunan, devletten hiç bir çıkar sağlayamayan halkın baskı altında tutulabilmesi, Allah korkusu telkini, cehennem tehdidi, cennet vaatleri... ile sağlanmıştır.» (s. 18). Fakat işin ilginç yanı, Osmanlı tutucularına araçlık eden yayınların, bugünün tutucularına da hizmet edebilmeleridir. Kitabın bahis konusu ettiği ve Fatih'in babası zamanında yaşamış olan Ahmet ve Muhammet adlı iki kardeş tarafından yazılan **Ahmediye ve Muhammediye** adlı eserler, buna örnek tir.

Özellikle **Ahmediye**'den aktarılan birkaç parça, bu eserin hangi çıkarların hizmetinde kullanılabileceğini apaçık göstermektedir. Birlikte okuyalım : «Rahatlık fakirlikle elde edilir. Günahların bağı dünyayı sevmektir... İnsan rızık ile ömrü 4.000 yıl önce tespit edilmiştir. Rızık, sahibini dağdan iner bulur. Rızık olmayan ise, ağza kadar götürülse bile oradan düşer... Halka yarar değil, Hak'ka yarar söz söylemek gerekir. Bütün insanlar bir kimseye fayda ya da zarar vermek için birleşseler, Allah dilememiş ise, ellerinden bir şey gelmez.» (s. 19).

Bu satırlardan taşan ideoloji meydanıdadır : Kendini ve etrafındakileri kurtarmak için çabalamak, bu yolda birleşmek, hem faydasız, hem de günahtır. Yapılacak tek şey, mevcut düzene boyun eğmek, yani hâkim sınıflara hizmete devam etmektir.

Günümüzde dahi, bu tür eserler yazılıp yayımlanabilmektedir. 1963'te yayınlanan **Mısraklı İlmihal**, bunların içinde en yaygınlarından biridir. Tutucu dinci çevrelerde «kâfir» sözünden kimlerin kastedildiğini herkes bilir. **Mısraklı İlmihal'e** göre, «küfürün yedi zararı vardır... dördüncü, o kimseyi öldürmek vacip olur.»

(s. 82). Görüldüğü gibi, sınıfların iktisaden tasfiyesini öngören bir düzenin övülmesini dahi suç sayan bugünkü demokrasimiz, **ölüm fetvalarının** kitlelere serbestçe yayılmasına göz yummaktadır.

Prof. Yavuz, kitabına, tutucu din adamlarının verdikleri vaizlerden da anlamlı parçalar aktarmıştır. Bunların niteliğini ortaya çıkarmak için bir iki örnek vermek yetecektir. Bir vaiz, fezanın keşfi ile ilgili olarak, şöyle diyor : «Bugün Amerikalılar ve Ruslar feza seyahati yapmaya çalışıyorlar. Peygamberimiz 1.400 yıl önce bu seyahati Burak adlı ata binerek, yatağı dahi soğumadan yapmış ve bütün fezayı dolaşmış ve Allah'la konuşmuştur. Peygamberimizin bu miraç seyahati yanında, bugünkü feza seyahatinin ne hükmü var?» (s. 78).

Çürümüş düzenlerin hâkim sınıflarının cehaletten medet umduklarını, bilmem kaçınıcı defa ortaya koyan bu örnekten sonra, bir de emperyalizmin dini nasıl sömürdüğünü gösteren bir örnek verelim. İşte diğer bir vaizin bir incisi : «Allah'ın Müslümanlara olan lütuf ve ihsanına, verdiği nimetlerin hudutsuzluğuna bir bakın; İğneden ipliğe varıncaya kadar, makinasını, saatini, otomobilini... gâvur yapıp ayağımıza getiriyor.» (s. 80). Halka yapılan telkin gayet açık : Yerli sanayinin tamamen çökmesi, İğneden ipliğe her şeyin ithalının zorunlu olması, memleket pazarının emperyalistlerce sömürülmesi, Allah'ın lütfudur. Allah'ın lütfuna karşı çıkılamayacağına göre de, varsın memleket batсын, ama emperyalizm sağolsun!

Yazarın da belirttiği gibi, dinci akımların bugün ulaştıkları yaygınlık ve toplumun gelişmesine verdikleri zarar, doğrudan doğruya yöneticilerin eseridir. Enstitüler kapatılmış, onlara yerine İmam-Hatip okulları açılmış; eğitim kursları kapatılmış, buna karşılık Kur'an kursları her tarafa yayılmış; ve bütün bunlar bilinçli olarak yapılmış. aKıt açık : Her ne pahasına olursa olsun, halkın bilinçlenmesini önlemek. Bu amaçla, 6.000 iznli, 50.000 izinsiz Kur'an kursu açılarak, memleket baştan başa örümcek ağılarıyla örülmüş.

Osmanlı İmparatorluğu'nun mahalle mektebi düzenini yeniden canlandıran bu kurslar, hiç bir şekilde, modern anlamda eğitim kurumları sayılamaz. Bir kere, eğitici-ler bilgisizdir. Nitekim, Ağustos 1962'de, devlet bakanı iken Hüfuz Oğuz Bektaş'ın bir basın toplantısında açıkladığına göre, mevcut 60.000 din adamından 55.000'i **tamamen tahsilsizdir.** İkincisi, bu kurslarda yapılan esas iş, ne öğretmenin ne de öğrenenin anlamını bilmediği birtakım Arapça metinleri öğrencilere ezberletmek ten ibarettir. (2)

VE TOPLUMUMUZ

İmam-Hatip okulları, yüksek İslâm enstitüleri de aynı amaçla, yani halkın bilinçlenmesini önlemek amacıyla açılmıştır. Hâkim sınıfların aracı olan siyaset adamları, halkın dinî eğitime ihtiyaç duyduğunu ileri sürerek, bu okulları açmışlardır. Oysa, bunun düpedüz yalan olduğu, Prof. Yavuz'un verdiği şu rakamdan açıkça anlaşılmaktadır : İmam-Hatip okulları mezunlarından sadece %3'ü bu mesleğe girmekte, diğerleri ise din dışı alanlara yönelmektedirler. Başka bir deyişle, halkın müspet eğitim ihtiyacı, din eğitimi ihtiyacı olarak yutturulmakta; halk çocukları ise, başka imkânları olmadığı için din okullarına gitmekte, ve bunları bitirenlerin %97'si, «çok ihtiyaçları» olduğu iddia edilen din eğitimi alanından uzaklaşmayı tercih etmektedirler! Ne var ki, hâkim sınıfların istediği yine olmakta, büyük çoğunluğu sonradan başka alanlara yönelse bile, halk çocuklarının körpe beyinleri, ilk adımda birtakım dogmalarla doldurulmakta, yani düpedüz körletilmektedir.

Kitapta bu acı duruma ne gibi çareler bulunabileceği konusunda da bazı düşünceler var. Yazar, aydın din adamı yetiştirilmesi, dinde reform yapılması, v.s. gibi teşebbüslerin bir çıkar yol olamayacağı fikrinde. Gerçekten de, aydın din adamı yetiştirilmesi görüşü, ilk bakışta, son derece masum ve hatta haklı görünebilir. Ancak unutmamak gerekir ki, bugünkü facia, bu çok masum görünen görüşün arkasına gizlenilerek yaratılmıştır. Dinde reform işi ise, yine yazara göre, beş yüz yıl geç kalmıştır. Bugün yapılacak her teşebbüs, sumî ve dolayısıyla etkisiz kalmaya mahkumdur. Yazara ek olarak şu da söylenebilir ki, batıda ortaçağı kapayan reform hareketleri, yeni toplumsal güçlerin eseri olmuştur. Reform, kapitalist üretim biçiminin eşliğini aydınlatmıştır. Oysa bugün, toplumsal gelişmenin gündeminde sosyalizm vardır. Başta işçi sınıfı olmak üzere, sosyalizmi kuracak olan güçler, ancak kendi ideolojileri ile başarıya ulaşabilirler. Bu ideolojinin kaynağı olan bilimsel sosyalizmin ise, herhangi bir dinle bağdaştırılmasına imkân yoktur.

Prof. Yavuz'un ileri sürdüğü çare, anayasamızın 19. maddesinde ifadesini bulan laiklik ilkesine sıkı sıkıya yapışmaktan ibarettir. Kitabın bütününden anlaşıldığına göre, yazarın ilham aldığı model, Atatürk'ün militan laiklik anlayışıdır. Ancak, bunun da yeterli veya uygun bir çare olduğundan şüphe edilebilir. Zira, Atatürk'ün din siyaseti, ölümünden sonra meydana gelen gelişmeleri önleyememiştir. Hürufeciliğin yeniden canlanması, hamleler döneminin «kısallığına» bağlamak da pek tatminkâr bir cevap olarak görünmemektedir.

II. ELESTİRİ

Yazının başında da belirtildiği gibi, Prof. Yavuz, bu kitabı yazıp yayınlamakla önemli bir hizmette bulunmuştur. Kitap, boydan boya, akla, müspet bilime, inşana inancın damgasını taşımakta, hâkim sınıfların halkı ahyonlama çabalarına karşı güçlü bir alarm borusu öttürmektedir. Bu bakımdan, mutlaka okunmalıdır. Ancak, yarar umulan her okuma gibi, bu da eleştirel bir tutumla yapılmalı ve bazı önemli kusurlar gözden kaçırılmamalıdır.

Kitabın esas kusuru, dinci ideolojinin tarih boyunca değişen toplumsal temeline inmemesi, bunun dogmatik muhtevasına takılıp kalmasıdır. Din dışındaki konularda da aynı tutumu görüyoruz. Örneğin, Prof. Yavuz'a göre, Batı demokrasileri ile «komünist» âlem arasındaki fark şudur : birinciler, insan haklarını ihmal etmeden sonuç almak istemekte, ikinciler ise, «bir süre ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın tümünü kontrol altında bulundurarak ve ferdi inisiyatif, özel teşebbüse gereken yer vermeden amaca ulaşmak istemektedirler.» (s. 10). Oysa, kapitalist âlemle sosyalist âlem arasındaki temel fark, birinde burjuvaların, diğerinde ise işçilerin iktidarda olmasıdır. Sınıf gerçeğine inmemenin yazara yaptırdığı diğer bir yanlış, İzmir İktisat Kongresi'nin Yeni Türkiye'nin başarıları listesinin başında zikredilmesi (s. 51). Oysa bu kongre, Türkiye'de sömürücü sınıfların hâkimiyetini perçinlemiş ve dolayısıyla, yazarın haklı olarak şikâyet ettiği dinci gericiliğin esaslı kaynaklarından biri olmuştur.

Dinci ideolojinin muhtevasına takılıp kalmınca, şöyle bir sonuca varmak mümkündür. «Din cehalettir; ilerlemenin esası ise bilgidir. Dolayısıyla, ilerlemek istiyorsak dinî ortadan kaldırmamız şarttır.» Oysa, toplumsal açıdan bakınca, bu görüş hiç de gerçekçi değildir. Din, son derece köklü bir toplumsal kurumdur ve alelade bir kanun maddesi gibi iptali mümkün değildir. Buna kalkışmak, devrimcileri son derece tehlikeli maceralara ve hatta kesin yenilgiye sürükleyebilir.

EMEK'te daha önce yayınlanan bir yazısında (3) Taner Timur'un da belirttiği gibi, «marksizmin dinî yabancılaşma hakkındaki görüşü hem gerçek bir ıstırapın yansıması, hem de bu ıstırapa karşı protesto'yu açıklar. ıstırapın yansıması (izahı ve megru kılınması) ile, ıstırapa karşı isyan arasındaki diyalektikliği, son tahlilde üretim koşulları belirler. Bu bakımdan, bir marksist, dine karşı a priori (yani gerçeğe bakmadan C.E.) bir tavrı takınamaz ve somut durumların tahlilinden hareket etmek zorundadır.» Burada kastedilen şudur : aynı dinci ideoloji, temelde farklı toplum güçlerinin ifade aracı olabi-

li (4). Sadece, sömürücü sınıfların elinde dinin oynadığı toplumsal role bakıp dine karşı toptan cephe alırsak, hiç farkına varmadan, pekkâla halka karşı da cephe almış olabiliriz. Böyle bir tutum, ikisi de ağhyor diyerek, çocuk ve çakala karşı aynı tavrı takınmaya benzer.

Gerçek çözüm şudur : dinci ideolojinin varlık sebepleri ortadan kaldırılmalıdır. Bunun ilk şartı, sınıf iktidarını değiştirmek, sömürülenleri iktidara getirmektir. Sömürü düzeni devam ettikçe, Atatürk denemesi kırk defa tekrarlansa dahi, dinci ideoloji ortadan kaldırılamaz. Üstelik, sömürülenlerin iktidara gelmesinden, yani sosyalist devrimden sonra da, din yok olmayacaktır. Devrimcilerin yapacakları tek şey, dinin siyasi istismarına kesin olarak son vermektir. Yoksa, yine herkes istediği dine inanmakta ve bunu uygulamakta serbest olacaktır. Din, insanın tabiat karşısında ve insanın insan karşısında çaresizliğinin ifadesi olduğuna göre, bu ideoloji, ancak çok ileri bir teknolojiye dayanan sınıfsız bir toplumun kurulma sürecine paralel olarak zayıflayacak ve kendi kendine sönmüş gidecektir.

(1) Prof. Fehmi Yavuz, *Din Eğitimi ve Toplumumuz*, Ankara, Sevinç Matbaası, Aralık 1969.

(2) Hafızlıkta ilgili olarak, Prof. Yavuz, kitabının 90. sayfasında şu ilginç görüşü ileri sürüyor : «Yüzyıllar boyunca sürüp gelen bu tabiatın etkileri yalnız din alanında kalmamaktadır. Elzerberciliğin bütün eğitim müesseselerimizde önüne geçilememesinin başheca nedenini burada aramak gerekir. Hemen bütün eğitim kurumlarımızda hâlâ anlamak yerine bellemek'ten söz edilir.»

(3) Taner Timur, «Dinci İdeolojinin Gelişme Çizgisi ve Sınıfsal Anlamı», *Emek*, sayı : 13 (20 Ekim 1969) s. 3-5.

(4) Burada, bizzat Prof. Yavuz'un, *Ahmediye'den aktardığı iki cümle örneği* olarak verilebilir : «Dünyada korkanlar ahrette gülecektir. Dünyada gülenler ise ahrette korku ve dehşet içinde kalacaklardır.» (s. 20). Bu ifadelerde, tevekkül telkinin yanı sıra, sömürülenlerin intikam arzusunun parıldadığı açıktır.

EMPERYALİST SÖMÜRÜNÜN

NURİ YILDIRIM

«Dış Yardım, Amerikanın yer yüzündeki etkinlik ve kontrol durumunu korumam ve kesinlikle yıkılacak ya da komünist bloka geçecek olan (kendi hallerine bırakıldıkları taktirde -Ç.N.) bir çok iyi ülkeyi ayakta tutmanın bir yöntemi- dir.» J. F. Kennedy, 1962

Bilindiği gibi marksizmin «emperyalizm teorisi» Lenin tarafından, 1916 da yayınladığı «Emperyalizm - Kapitalizmin En Yüksek Aşaması» adlı eserinde, kuruldu ve geliştirildi. Lenin bu eserinde emperyalizmin ana niteliklerini beş nokta etrafında toplamaktadır : 1 — Üretim ve sermayenin yoğunlaşması ve bunun sonucu olarak tekellerin doğuşu, 2 — banka sermayesi ile sanayi sermayesinin birleşip kaynaşması ve mali sermaye temeli üzerinde bir mali oligarşinin yaratılması, 3 — sermaye ihracının istisnai bir önem kazanması, 4 — dünyayı aralarında paylaşan uluslararası tekelci kapitalist birliklerin kurulması, ve 5 — dünya topraklarının en büyük kapitalist devletler arasında paylaşılmasının tamamlanması. (1)

Lenin'in bu tarifinden bu yana geçen yarım yüzyıldan fazla bir zamanda emperyalizmin özünde ve mantığında hiç bir değişiklik olmadı. Oysa gene bu yarım yüzyıl içinde-özellikle ikinci dünya savaşından sonra-emperyalizm olgusunun biçiminde, marksizmin «emperyalizm teorisi» nin yeniden izah etmesi gereken çok yeni değişiklikler olmuştur. Bu konudaki teorik çalışmalar ise yeterli olmaktan çok uzaktır.

YENİ DEĞİŞMELER

Lenin'in yukarıda zikrettiğimiz temel eserinde, üzerinde en çok durduğu nokta belki de emperyalizmin «sermaye ihracı» vasfıdır. Bugün mevcut istatistik veriler emperyalizmin en çok bu noktada değişiklik gösterdiği merkezindedir. Yani rakamlar, emperyalizmin az gelişmiş ülkelerden transfer ettiği kârların o bölgelerde yatırılan sermaye miktarını çoktan geçtiğini göstermektedir. Bu, az gelişmiş ülkelerin artık sermaye emen değil, emperyalist ülkelere sermaye yaratıp gönderen bir fonksiyon yüklendiği anlamına gelir. Bunu rakamlarla görelim :

TABLO : I

ABD nin 1950-1965 dönemi yurtdışı yatırımları ve transferleri (milyar dolar)

Direkt yatırım miktarı	Avrupa	Kanada	Latin Amerika	Diğer tüm bölgeler	Toplam
Bu yatırımlardan ABD'ye dönen gelir transferleri	8.1	6.8	3.8	5.2	23.9
FARK	5.5	5.9	11.3	14.3	37.0
					13.1

Kaynak : Harry Magdoff, The Age of Imperialism, Monthly Review 1968 (Toplam sütununu biz ekledik)

Tablodan açıkça görüleceği gibi söz konusu dönem içinde Amerika'nın yatırımlarının ötesinde 13.1 milyar dolar kazancı olmuştur. Ve bu, net fazla olarak Amerika'ya dönmüştür. (P. Baran ve P. Sweezy'nin «Monopoly Capital» adlı eserlerinde de bu sonucu doğrulayan bir tablo vardır. bk. s. 112, a pelican book)

İkinci bir nokta, emperyalist ülkelerin birbirleri ile ve az gelişmiş ülkelerle olan diğer ekonomik ilişkilerle ilgilidir. Bu değişiklikler hem dış ticarete hemde yabancı yatırımlarda kendini gösteriyor. Şöyle ki, emperyalist ülkelerin az gelişmiş ülkeler topluluğuna yaptıkları ihracat, toplam ihracatlarının 1948 de % 32 si iken 1961 de bu oran % 25 e düşmüştür. (mutlak rakam olarak artmıştır). Tersine az gelişmişlerin gelişmişlere yaptığı ihracat ise toplam ihracatlarının aynı yıllar arasında % 70 inden % 76 sına çıkmıştır. Bu, emperyalist ülkelerin gittikçe daha çok birbirleri ile alışveriş yaptıkları ve diğer yandan da, az gelişmiş ülkelerin bu ekonomilere bağımlı hale geldiğini gösterir. (2) Özel sermaye yatırımlarında da gene emperyalist ülkelere az gelişmişlere olanında hem mutlak hem oran olarak bir düşme, kendi aralarında olanında ise bir artma görülür. Bu, Pierre Jalee'nin adı geçen eserinde açıkça gösterildiği gibi, sermaye yatırımlarının üçte ikisini elinde tutan Amerikanın bölgelere göre yatırımlarının dağılımını veren Tablo I'den de açıkça görülür. Avrupa ve Kanada'ya yapılan ABD yatırımları, Latin Amerika ve diğer tüm az gelişmiş bölgelere yapılanı hemen hemen iki katıdır. Oysa gene Tablo I den görülebileceği gibi geri bölgelerdeki yatırımın transfer geliri gelişmişlere yatırılardan çok çok fazladır. Bu, cevaplandırılması gereken önemli bir sorudur.

Başka bir nokta, Lenin'in eserini yazdığı dönemde, aşağı yukarı birbirine kar-

şı güç dengesi halinde bulunan emperyalist ülkelerin bugün bu dengeli kaybetmeleri ve Amerikanın mutlak egemenliğinin oluşması olgusu ile iktisadi yardım, özel sermaye yatırımları vs. şeklinde gözükken milletlerarası sermaye hareketlerinin gittikçe Amerikan ekonomisinin kesin damgasını taşıyan milletlerarası kurumlarca (yardım kurumları veya dev şirketleri) temsil edilmesi olgusudur. Bu sonuncu noktayı P. Jalee'nin kelimeleri ile ifade edelim : «Üçüncü Dünya bakımından emperyalist sömürme, çok yavaş olmaya gittikçe dönüşmekte ve sömürüyü kimin yaptığı bilinmemektedir... sömürme, ulusal devletler değil vatani belli olmayan uluslararası tekelci gruplar tarafından yapılmaktadır.» (3)

İşte cevabı verilmesi gereken sorular bunlardır. Özetleyelim : Emperyalist ülkeler, özellikle Amerika, ellerindeki fazlayı, yoksul ülkelere transfer ettikleri fazlayı da ilâve edersek, nasıl emmektedirler? Kâr oranı az gelişmişlerde gelişmişlerdekine nazaran 3-3.5 katı kadar olduğu halde (Tablo I den) neden ABD sermayesi daha çok Avrupa ve Kanadaya gidiyor? Tek ülkenin emperyalist sisteme kesin damgasını vurmasının uzun vadede sonuçları ne olacaktır? Ve daha bir çok sorunun, bugün, Lenin'in zikrettiğimiz temel eserinde özünü ve mantığını belirlediği «marxist emperyalizm teorisi» ışığı altında cevaplandırılması gerekmektedir. (4)

I — EMPERYALİST SÖMÜRÜ YÖNTEMLERİ

Biz burada emperyalist sömürü yöntemlerinden başta üçüne değineceğiz : dış ticaret yolu, yabancı sermaye ve dış yardım. Bu üç yöntemin dışında beyin göçü gibi çok önemli maddi sömürme biçimleri olduğu gibi, kültür istilası vs. gibi yoksul halkların manevi gelişmelerini önleme ve baskı altında tutma amacıyla kullanılan bir sürü başka sömürü şekli vardır 'şüphesiz.

A — GENEL DURUM

a — Dış Ticaret Yolu ile sömürü

Yoksul ülkelerle emperyalist ülkeler arasındaki ticaret, eşit olmayan bir ticarettir. Bu eşitsizlik, hem iki ülkenin ekonomik ve politik güçleri hem de mübadele edilecek mallar için geçerlidir. Rakamlarla göstereyim : Az gelişmiş ülkelerin emperyalist ülkelerle bir yılda yaptıkları emtia mübadelesi, emperyalist ülkelerin kapitalist alanda yaptıkları mübadelelerin 1/4 ne eşit olduğu halde; az gelişmiş ülkelerin toplam ihracatlarının 3/4 ne eşittir. (5) Mübadele konusu malara gelince, 1960-1965 döneminde az gelişmişlerin ihracatlarının % 83.8 i tarımsal ürün

YÖNTEMLERİ ÜZERİNE

ve hammadde olduğu halde emperyalist ülkelerin ihracatının %70 i sanayi ürünleri idi. (8) Bunlardan başka yoksul ülkelerin emperyalistler karşısında bağımlılığını pekiştiren başka bir şey de onların çoğunun emperyalist sistemin zorlanması sonucu tek üründe uzmanlaşmalarıdır.

İşte bu eğit olmayan mübadele, senelerdir yoksul ülkelerin yarattığı artık emperyalist ekonomilere akıtan en önemli kanallardan biridir. Burjuva iktisatçıların, «her ülke nisbi olarak ucuz ürettiği malda uzmanlaşsın» diyerek yoksul ülkeleri geri tarım ekonomileri halinde tutmak için teoriler uydurmaları boşuna olmasa gerek.

Ticaretteki sömürü, yukarıda saydığımız bağımlılık hallerinden ve ürün çeşitlerinden doğmaktadır. Bir kere büyük emperyalist ülkelerin dünya piyasasını etkilemedeki rolü doğal olarak büyük olacaktır. Sonra tarımsal ürünlerin, sanayi ürünlerine oranla, arz ve talep durumları daha istikrarsızdır. Bu, fiyatların istikrarsızlığına yol açar. Ayrıca burada sayamayacağımız bir sürü nedenden ötürü (emperyalist ülkelerin sanayi ürünlerinin fiyatlarını yüksek tutuşu, tarımsal ürünlerin talebinin gelir elastikiyetinin düşük oluşu vs.) de dış ticaret hadleri azalmışlar aleyhine işler. 1961-1966 yılları arasında azalmışların bu yüzden uğradıkları kayıp 13.4 milyar dolardır. Bu rakam, aynı sürede emperyalist ülkelerin onlara yardım diye verdiği 34.8 milyarın % 38.4 ne eşittir. (7)

Özetlersek; azalmışların ticaret hacminin dünya ticareti içindeki payı gittikçe düşmektedir. [1950-1960 arasında, azalmış ülkelerin ticaret hacmi yılda ortalama % 4.8 artmış halde, emperyalist ülkelerinki % 6.9 sosyalist ülkelerinki ise % 11.1 artmıştır. (8)]

Ticaret hadlerinin düşüşü çok büyük kayıplara sebep olmaktadır. Çoğunun ihracatı tek ülkeye ve tek maddeye bağlıdır. Bu, onun ekonomik bağımlılığını sağlamakta ve ürünün hammadde olması halinde de rezervin yok olması sonucunu doğurmaktadır.

Bu konuya son vermeden, emperyalist ülkelerin özellikle Amerika'nın nasıl gittikçe azalmış ülkelerin hammadde rezervlerine bağımlı hale geldiğini kısaca görelim : Amerikan, demir madeninin net ithalatının yurtiçi üretimine oranı 1937-1939 da % 3 olduğu halde 1966 da % 43 olmuştur. Aynı şekilde bakır, % 13 (ihrac ediliyormuş yani) iken % 18, kalya % 0 iken % 131, çinko % 7 iken % 140, boksit % 113 iken % 638 ve petrol % 4 iken % 31 olmuştur. (9)

b — Sermaye Akımı Yolu ile Sömürü

Bu, ya yabancı özel sermaye yatırımları ya da dış yardım adı altında yapılan sermaye transferleri ile olur.

aa — Yabancı Sermaye Yatırımları

Lenin'in belirttiği gibi sermaye ihracı tekelci kapitalizmin en belirgin vasfıdır. Fakat bu olayın bugün yön değiştirmiş olduğunu, yani net sermaye akımının yönünün artık azalmışlardan gelişmişlere doğru olduğunu yukarıda belirtmiştik. Tablo I'den Amerikan yatırımlarının bölgelere göre dağılımlarını ve kârlılık durumlarını görebiliriz. Daha çok hammadde kaynaklarını işletmeye dönük olan azalmış ülkelerdeki Amerikan yatırımları, hemen hemen kendilerinin üç katı kadar transfer sağlamışlardır. Ve gene geri bölgelerdeki yatırımların kârlılığının sanayileşmiş bölgelerdekine 2.5-3 katı kadar olduğunu da Tablo I'den görmekteyiz.

Maden cevherleri ve petrolde azalmış ülkelerin payının artış hızı emperyalist ülkelerinkinin artış hızının çok üstündedir. Azalmış ve gelişmişlerin toplam petrolünün % 60'ı manganez ve bakırın yarısından çoğu, kobalt ve kromun % 80 i azalmış ülkelere sağlanmaktadır. (10)

Yabancı sermayenin hangi sektörlerle gittiğine bakalım : 1964 direkt Amerikan yabancı sermaye yatırımlarının toplamı % 38,0 i imalat, 32,4 ü petrol, 8 i madencilik, 8,4 ü de ticaret alanlarına yatırılmıştır. Avrupada yatırılanların % 54,3 ü imalata, Latin Amerikadakilerin % 35,9 u petrole, Afrikadakilerin % 51 i petrole % 21,9 u madene, Asyadakilerin % 65,8

i petrole, Avusturalyadakilerin % 54,1 i imalata % 28,1 i petrole ve Kanadadaki Amerikan yatırımlarının ise % 44,8 i imalata % 23,4 ü petrole yatırmıştır. (11) Görüldüğü gibi Amerika sadece gelişmiş bölgelerde imalata yatırım yapmakta, geri ülkelerde ise yatırımın büyük bir kısmını petrol ve madenlere yatırmaktadır. Geri bölgelerdeki imalat yatırımları ise daha çok montaj vs. şeklinde olup, ekonominin ana dallarına yapılmamakta, pazarı ve ekonominin gelişmesini kontrolü altına almak için kullanılmaktadır. Fransız ve İngiliz tekelleri ise dış yatırımlarının çoğunu eskiden kendilerine bağlı bulunan yoksul ülkelerin petrol ve maden kaynaklarına yapmaktadırlar.

bb — Dış yardım

Dış yardım, emperyalizmin genel olarak yabancı sermaye yatırımlarından sonra ikinci ve özel olarak da bazı geri ülkeler bakımından ondan daha etkili bir sömürü aracıdır. Emperyalizm bu sınıf aracını, ikinci dünya harbinden bu yana ekonomik olduğu kadar askeri ve politik çıkarları içinde etkili bir şekilde kullanmaktadır. Yabancı sermayede olduğu gibi yardımlarda da Amerikanın mutlak üstünlüğü vardır. Kamu bağışlarının % 73 ünü ABD % 18 ni Batı Avrupa, uzun vadeli kamu kredilerinin % 51 ni ABD % 20 sini Batı Avrupa ve % 18 ni Uluslararası kurumlar vermektedir. (12)

TABLE II

1945-1967 Amerikan askeri ve ekonomik yardımı

	milyar dolar	%	nüfusları (%)	Bağım kısmı (%)
Gelişmiş Ülkelere	45.7	39	19	73
Client Ülkelerine (x)	36.9	31	11	87
Diğer Tüm Azalmışlara	24.6	30	70	42
TOPLAM	117.2	100	100	

Kaynak : H. Magdoff, a.g.e, Tablo 23 ve 30'dan

(x) Client ülkeleri, Amerikanın özel ilişkisi olan ülkelerdir : Yunanistan, İran, Türkiye, G. Vietnam, Formosa, K. Kore, Filipinler, Tayland, İspanya, Portekiz, Laos.

Tablo II nin gösterdikleri Kennedy'nin söylediklerin uygundur. Üç gurup ülke nüfusunun % 30 nu barındıran ilk iki gurup ülke % 70 ni almakta, bağış kısmı ise gene ilk ikisinde çok yüksek bulunmaktadır.

Yardımların politik saikini gösteren bir örnek daha verelim : 1964 de AİD'nin Brezilya'daki harcamaları 15.1 milyon dolardı. 1965 de CIA'nın oradaki iyi niyetli Goulart hükümetini düşürüp yerine tam Amerikancı bir iktidar getirmesi ile bu rakam 122.1 milyona yükseldi. (13)

Yardımların ekonomik yönünü görelim : Yardımlar gittikçe bağlı bir şekle getirilmektedir. Bu, ya o yardımı emperyalizmin istediği bir projede ya da gene emperyalizmin istediği malların ithalatında kullanma zorunluluğu koymak şeklinde olmaktadır. 1965 Amerika gübre ihracatının % 30,4 ü, demiryolu taşıt aletle-

rinin % 29,5 u yardımlarla finanse ettirilmiştir. Oysa bu oran makina ve araçlar için % 5,3 tür. (14) Görüldüğü gibi emperyalizm yardımlar aracılığıyla bir taraftan talebi olmayan malların azalmışlara soktuğunu, diğer taraftan da onların birer geri tarım ülkeleri olmakta devam etmelerine katkıda bulunmuştur. Diğer bir ekonomik çıkar da borçlandırılmış ülkelerin ödedikleri ana para taksitleri ve faiz ödemeleridir. Azalmış ülkelerin çoğu ihracat gelirlerinin % 10-50 si arasında değişen oranlarda her yıl ödeme yapmaktadırlar. 1960 yılında Afrika'ya kamu bağış ve kredilerinin sağladığı net girişlerin döviz kaynakları toplamına oranı % 4 iken çıkışlar % 11 olmuştur. Aynı yıl Latin Amerikada girişler % 13,9 çıkışlar % 15,6. Orta Doğuda da girişler

Sayfayı Çeviriniz

% 18 çıkışlar % 22.7 olmuştur. (15) Kİ-
min kime yardım ettiği açıktır. Ve bu ül-
kelerin maliyelerinin borç veren emper-
yalist ülkeler veya onların yardım kurum-
larınınca denetlendiği, borçlu ülke hüküme-
tinin konsorsiyum üyesi emperyalist dev-
letlere senede bir kaç kere hesap vermek
zorunda bulunduğu bilinen gerçeklerden-
dir.

Şuna da değinelim ki, son yıllarda yar-
dımın çok yanlış hale gelişi, yani daha
çok uluslararası kurumlara verilmiş em-
peryalizmin emelleri bakımından hiç bir
şey değiştirmemektedir; çünkü, en büyük
üç-dört emperyalist ülkenin bu kurum-
larda sahip olduğu oy istenilen kararların
geçirilmesi için yetmektedir. Ve gene
amaç : evrensel etkinlik ve kontrol.

B — TÜRKİYE

a — Dış Ticaret Yolu ile Sömürülmesi
Türkiye'nin dış ticareti tüm diğer ge-
ri ülkelerinki gibi emperyalist sömürüye
bir çok yandan açık kapı bırakan bir ti-
carettir. İhracatımızın 1966 da % 91 ini
tarımsal ürünler, canlı hayvanlar, çay,
tütün ve ilkel sanayi hammaddeleri (pet-
rol hariç) meydana getirmektedir. Sadece
pamuk ile tütünün payı % 48 dir. Bu tek
tarafı uzmanlaşmaya paralel olarak tek
ülkeye bağlanma durumu da gerçekleş-
miştir. Bugün Türkiye'nin dış ticaretinde
Amerika ve Batı Almanyanın payı topla-
mın yarısından biraz azdır. İkinci dünya
savaşından bu yana Almanya'nın payı
gittikçe azalmakta Amerikanın payı ise
onun yerine doldurucasına artmaktadır.

Tarımsal ürün ve hammadde ihracat-
cısı olmaktan ileri gelen dış ticaret had-
lerindeki düşüşün sebep olduğu kayıp çok
büyüktür : İhracat fiyat endeksi 1956 da
113.7 iken azalan bir seyir izleyerek 1964
ve 95.4 e düşmüş, ithalat fiyat endeksi ise
aynı yıllarda 89.8 den 100 e çıkmıştır. Net
trampa ticaret hadlerinin düşüşü anlamı-
na gelen bu süreç; aynı yıllar arasında
Türkiye'nin 939.5 milyon dolar kaybına
yol açmıştır. (16) Eğer bu rakam doğru
tahmin edilmişse Türkiye için korkunç bir
kayıbı ifade etmektedir.

b — Yabancı Sermaye Yatırımları
Yolu ile Sömürü

1965 yılı sonuna kadar; Petrol Kanu-
nu ile Türkiye'ye toplam 1.849 milyar TL.
lk, Sınai Kalkınma Bankası aracılığı ile
463 milyon TL. lk, Ereğli Demir Çelik
Fabrikaları T.A.Ş. kanalıyla 1.474 milyar
TL. lk ve 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi
Teşvik Kanunu ile 561 milyon TL lk ya-
abancı sermaye girmiştir. (17) Bunların
toplamı 4.347 milyar TL. etmektedir. Bu
rakam, Türkiye'deki emperyalizmi yabancı
sermaye ile izah edemeyeceğimiz kadar kü-
çüktür. Hele asıl YSTK ile gelen 561 mil-
yon rakamı ele alınıca bu imkanı büsbüt-
tün kaybederiz. 1963-64-65 yıllarında ya-
pılan özel sektör yatırımlarının ancak %
1.9 u YSTK ile gelen yabancı sermayedir.

Yabancı sermaye (YSTK ile gelen)

nin ülkelere göre dağılımı şöyledir : Ame-
rika % 30, İsviçre % 17.6, Holanda % 16,
Batı Almanya % 14.6 ve geri kalan %
21.8 de çeşitli ülkelere aittir. Sektörlere
göre dağılımı ise : % 24.49 u lastik, %
22.8 i ilaç, % 10.04 ü gıda, % 13.69 u ma-
kine-elektrik, % 5.19 u makina, ve geri
kalan % 1.53 de tarım ve madencilğe ya-
tırılmıştır. (18)

Görüldüğü gibi daha çok lastik, ilaç,
gıda alanında yoğunlaşan yabancı serma-
ye makine-elektrik alanında da daha çok
montaj şeklinde üretim yaparak ülkenin
ana sanayi dallarına yatırım yapmaktan
kaçınmıştır. Örneğin makina alanına sa-
dece % 5.19 kısmını ayırmıştır.

Yaptığı kâr transferlerine gelince :
YSTK ile giren yabancı sermaye 1957-
1960 yılları arasında her yılki girişinin %
150-200 i kadar kâr transfer etmiştir. 1960
dan sonra bir kaç yıl % 20-30 arasında
düşen bu oran 1966 da gene % 68.4 e
(B. Tuncer'de bu oran % 81.7 dir) çıkmıştır.
(19) Bu sonuç, yani Türkiye'de ya-
abancı sermayenin getirdiğinden fazla gö-
türebilmesi daha önce değindiğimiz tüm
azgelişmiş ülkelerin genel durumuna uy-
gundur. Gene, bu kadar kârlılığa rağmen
yatırım yapmak istememesi sonucu da ge-
nel duruma uygundur.

c — Yardımlar Yolu ile Sömürü

Bizce yardımlar, emperyalizmin Tür-
kiye'deki etki ve hakimiyetini açıklamada
yabancı özel sermayeden çok daha fazla
öneme sahiptir. Hem ilk giriş tarihi ola-
rak ondan daha eski, hem de bugün ulaştığı
yekun olarak ondan çok daha fazladır.
1968 de dış borçlar yekunu 21.5 mil-
yar TL. na ulaşmıştır ki, bu o yılın GSMH
sının % 20.5 u eder ve yukarıda hesap-
ladığımız 1965 deki toplam yabancı ser-
maye yatırımları olan 4.3 milyar TL. nin
beş katıdır. YSTK ile gelenin ise 35 ka-
tıdır. Her yılki ana para ve faiz ödeme-
lerinin ihracata oranı ise % 30-45 arası
değişmektedir. Ve son yıllarda bu miktar
1.5-2 milyar TL. arasındadır. (20)

Dış borçların % 21.5 u milletlerarası
kurumlara, % 72.2 i yabancı hükümetle-
re aittir (ki bunun % 55 i Amerikanın %
20 i Almanyanındır) ve geri kalanı da
yabancı firmalara ait olanlarla konsolide
ticari borçlardır. (21) Rakamlar açıktır,
Türkiye her yıl aldığı yardımın 3/4 nü ya
da tamamını faiz ve ana para ödemelerinde
kullanacak kadar borca gömülmüştür.
Borç veren hükümetler ya da kurumlar
Türkiye ekonomisini tamamen denetimleri
altında tutmaktadırlar. Kredilerin gittik-
çe belli projelere bağlanması, yardımın
büyük bir kısmının o ülkeden mal ithal
etmede kullanılması zorunluluğu, faiz ve
ödemede yeni ağır şartlar vs. tüm bunlar
emperyalizmin «dış yardım» adı altında
nasıl sinsi bir yol izlediğini ve azgeliş-
miş ülkeler açısından bu son sömürü bi-
çiminin ne denli tehlikeli ve çok yoğun
kullanılır bir yöntem olduğunu açıkça or-
taya koyar.

Bu vahim durum sadece Türkiye için
değil tüm azgelişmişler için sözkonusudur.
Ve kanımızca emperyalizm; gittikçe özel
yatırımlarının daha büyük kısmını sana-
yileşmiş bölgelerde yaparak, Türkiye gibi
ülkeleri de «yardım» adlı yeni sömürme
yöntemiyle sömürmeye başyarak, son yıl-
larda, onun özünü ve mantığını değiştir-
meyen fakat biçiminde önemli değişiklik-
ler yaratan yeni bir yola girmiştir.

Ayrıca yardımın; yabancı yatırımlar
kadar o ülke halkının antipatisini top-
lamıyacağı, daha dolaylı ve maskeli oluşu,
hepsinden önemlisi emperyalist sisteme
sağladığı büyük ekonomik çıkarlar ya-
mında ondan daha önemli olarak politik ve
askeri yararlar sağladığı ve burjuvazile-
rin evrensel dayanışmalarını gerçekleştirdiği
dikkate alındığında bu yeni biçimsel
değişikliğin emperyalizmin geleceği baki-
mından hayati önemini anlamak kolaydır
sanırız. Her şey Kennedy'nin kelimeleri
ile «eryüzündeki mevcut etkinlik ve kont-
rolün devamı için...»

(1) Lenin, Kapitalizmin En Yüksek Aşa-
ması Emperyalizm, s. 118, çev. Erdoğan
Başar, Sol Yay.

(2) Pierre Jalée, Yoksul Ülkeler Nasıl
Soyuluyor, s. 52, çev. S. Hilav Yön yay.
1965

(3) Pierre Jalée, a.g.e s. 163

(4) Geniş bilgi için bk. M. Kutlay, Em-
peryalizm 1969, Emek dergisi, 7. ci ve
onu takip eden sayılar

(5) P. Jalée, a.g.e s. 83

(6) H. Magdoff, a.g.e., s. 97

(7) H. Magdoff, a.g.e, s. 158

(8) Fethi Naci, Az Gelişmiş Ülkeler ve
Sosyalizm, s. 46, Gerçek yay. 1965

(9) H. Magdoff, a.g.e, s. 48

(10) P. Jalée, a.g.e,

(11) Magdoff, a.g.e, s. 194

(12) P. Jalée, a.g.e, s. 90

(13) H. Magdoff, a.g.e, s. 137

(14) H. Magdoff, a.g.e, s. 130

(15) Pierre Jalée, a.g.e, s. 115

(16) DPT, 2. Beş Yıllık plan için hazırlık-
lar 7, Türkiye Ticaret Hadleri, 1965. Tab-
lo 3 ve 7

(17) Doç. Dr. Baran Tuncer, Türkiye'de
Yabancı Sermaye Sorunu, s. 80-83, S.B.F.
yay.

(18) Zikreden : Sedat Özkol, Geri Bırak-
ılmış Türkiye, s. 40-41, Ant yay. 1969

(19) Sedat Özkol, a.g.e, s. 42

(20) Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu, 100 So-
ruda Türkiye'de Yabancı Sermaye, s.
141-142, Gerçek yay.

(21) K. Bulutoğlu, a.g.e, s. 139

AÇIKLAMA

EMEK'in 22. sayısı 23 Şubat 1970 gün-
nü çıkması gerekirken, bayram tatili do-
layısıyla matbaanın 15-22 şubat günle-
rinde kapalı olmasından ötürü, EMEK
bir haftalık gecikmeyle basılabilmektedir.
Elimizde olmayan bu aksamadan ötürü
okuyucularımızdan özür dileriz.

EMEK * Onbeş Günlük Sosyalist Gazete
İki Haftada bir Pazartesi Günleri çıkar.
Sahibi : Şaban ERİK * Yazı İşleri Müdürü
Asuman ERDOST * Yıl : 1 - Sayı : 22 - Fiyatı :
150 Kuruş - 2 Mart 1970

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8
Yenişehir / ANKARA - Tel 17 27 59 *
P.K. 276 Bakanlıklar/ANKARA * Abone
Şartları : 13 Sayı : 12.5 TL., 26 Sayı : 25,—
TL., 52 Sayı : 50,— TL. İLAN : Santimi
25,— TL. Yayın İlanları yüzde 50 indirimli-
dir. Küçük yayın ilanları kelimesi
75 Kuruştur.

İstanbul Temsilciliği : S. Günay AKARSU
Nuruosmaniye Cad. Benice Han - Çağaloğlu
İstanbul * Telefon : 26 29 64 * İzmir Temsil-
ciliği : Güner ELİÇİN, Akgerman Han 404
İZMİR * Tel : 24 986 * İstanbul Dağıtımı :
Fuat BÜTE, Ankara Caddesi 8 İstanbul *
Tel : 27 89 49 *
Dizgi ve Baskı : Baylan Basım ve Ciltleri